

FRYMA

...që të shohim pakëz ditë - NAIMI

E PËRMUEJSHME LETRARE KULTURORE

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

VJETI I.

MAJ 1944

SHKODËR

FRYMA

E PËRMUEJSHME LETRARE KULTURORE

DREJTOR PËRQJESJË: AV. M. PIPA

PAJTIMET		Nr. 5 Maj 1944	Drejtimi: Arka Postare N. 9 SHKODËR Administrata: pranë Zyrës Legale Av. Muzafër Pipa, Parruce - Shkodër.
Shqipëri . . .	20 fr. shq. në vjetë		
Jashtë . . .	30 " " " "		
Pajtimet parapaguesh			

Mbrendija:

F. N.: Dramatika nder ne	f. 193
F. L. I. T.: Zunzarët	» 196
M. SIMADOLI: «E fejuemja»	» 210
ALNI: Peshkimi (përkth.)	» 222
SKENDER ANAMALI: Theatri i Butrintit	» 235
QEMAL DRACINI: G. Hauptmann: Pëlhurorët	» 237
J. I.: Recensime - Te ndryshme	» 239

Dorëshkrimet nuk kërthehen. Redaksija nuk justifikohet për mos botimin e artikujve.

Artikujt nuk ribotohen pa lejen e Drejtimit.

Librat që dërgohen në FRYMA, duhet të jenë në dy kopje për recensim.

NEKROLOGJI

Me 2 Maj vdiq papritë, nga një smundje e shkurtë, librari i njohur i qytetit tanë, djaloishi

XHEMAL LAÇEJ

Xhemali, që kishte lanë shkollën e studimet për ti u-kushtue punes tregtare, kishte arrijtë, mbrenda njëj kohe së shkurtë me bamë dyqanin e vet librarin ma të plotësue me qytetit, në menyrtë të veçantë me botimet shqipe. Libri shqip, dhe kur fati i tij u-ligësue në vjetet e mbrame, në librari të Xhemal Laçeji pat vendin kryesor e të dejet.

«Fryma» ndia dhimbë të thellë për humbjen e mikut, e familjes së fortueme i dërgon ngushilime.

DRAMATIKA NDER NE

Reth tragjedisë «Skenderbeu», në një polemikë letrare botue tu e perk. «Përpjekja Shqiptare» nr. 8 i v. I. ff. 121—126, Haxhi-ademi mproheshe nga sulmet e kritikut të fletore «Arbënia» z. Gjergj Kuka alias Stefan Shundi (atakue prej ktij se gjoja nuk ishte i zoti me riprodhues personazhet historikë m'at shkallën që meritojshin) kështu:

«Dhe unë e di që s'kam lanë autorë pa kënduëm nga ata që flasin mbi tekniken e dramës, të vjetër e të ri, në gjuhët e vdekuna e në gjuhët e ra të kombeve të mëdhenj q' rrojnë...» (f. 124 sht. I e art. në rev. që thamë përpara deklarimesh të këtilla gjithkush mund bindet si mes gjithksajë orvatje të letratyrës s'onë ende nuk kemi pasë një tentativë të vërtetë për të formuemit e njëj shkolle drametike shqiptare. Mjaft prodhim shkrimesh per theater, porse një rrag vepsh të dështueme. Tentativat e dramatiks s'onë janë a mediokritete (koshiente a inkoshiente) që s' e kan as shkëlqim ma të vogël të hartit, dhe ngelen si kartelona të pa jetë virtytes kombtare, ase konferenca pa bishit e pa krye historie e atdhetdashunije ase, si ç'riant, ma së shumti, kontrafaqime auctoritë të mëdhajë. Çdo tentativë dështoi, mbet sterile në perpjekjet e para ndosha kryesish për të pa-pregatituni të shkrimtarëve të një gjini letrare ndanë. Pse po thuej asnjë nuk shkoi me perkus me muzimin e vet tu gurra qellimore e hartit dramatik që nuk sat kurr poetë per rrethe të zgjedhunshë, porse «fjalë për masat e popullit».

I vetmi që pshoi nga keqkuptimi i ktij hart, që nuk ra në mediokriteti e perqutshem me Fishta, Por jo Fishta i melodrameve «Shqiptari i qytetnuar» e «Shqiptarja e qytetnueme», të cilët ndosin për të hartë të pa diskutueshem porse nuk janë vepër e adaptueme skenë kështu dhe Jerina, mbretnesha e luleve mbetet idet e bindshme e magjiplotë, porse nuk është vepër një libret per muzikim. Fishta per theater shkruen vetem tu perkthimit, kur adapton satiren e vet të mprehtë per të qortue popullin, tue i adaptue vetes s'onë Moliërin. Ktu dhe tu «Juda Makabë», tu e para e e mbramja tragjedi që ka letratyrë e jonë. Alegoria e bindshme e mermarrjeve luftarake të popullit të Israelit pershtatë jetes s'onë në fillimet e agut të Rilindjes kombtare, është hart i njmëndët, dramatik që ven themele. Prifti që percjellë Arhnerin (Poeti që ndhjon shqiptarin e ri) kah atdhetdashunija e të ushtruemit nder virtyte e urrejtje kah ligshitië e veset njerzore. Ma an-

dej Fishta nuk shkon. Si çdo i madh, si çdo Prijs, ai ven themele, parashtron problemet. U a len të tjerëve zbërthimin.

Po të tjerë?

Të tjerët u rreken me shkruar porse nuk dhanë tjetër por landë amorfë, dozinale e të pa jetë, të pa drejtim. U lavrue dramë historik (Zadeja, Haxhiademi), u tentue dramë shoqërore (Floqi); porse vetëm rrjeshtim faktesh e aspak konflikt veltjesh. Kshtu dramatika e jonë nuk ka lindë ende, pse ende nuk na ka falë një personazhë. Pse ende nuk kemi krijuesin e kësaj krijese-personazhë.

Thotë dikur Dr. Henrik Lacaj, se «Nuk është e thanun që çdo komb do të ketë me doemos Euripid-at a Shakespear-at, Racine-at a Schiller-at etj.» (shiko tu vll. perk. At Gjergj Fishta, bot.: «Distaptur» Tiranë, 1943, f.250). D'akord! Porse lavruesit e kësaj harti të punojnë për popull e jo, si në mesjetë, për një grup mbledhun në sallën e një kështjelli. Të bahen shkolla e drejtë e popullit mbassi kanë aq munda me e shfaqë jetën e të kenunt e sajë nder sy edhe t'atye që janë me një gatitje të ultë shpirtnore, sidomos nder syt e atye që nevoja e tragjedia kah kashata e bukës i ban me harrue se ku gjinden, kah shkojnë, kush janë! Pse në gjithshka në u punoftë për ezibicionizem, ktu s'është vendi.

Me shkruar nergut për me shfaqë tue thanë se «popullit aq i ban» kta jo vetëm se është mkat kundrejt hartit porse edhe krim botuer, kundra popullit.

Kritikojshe, dimnin e shkuem, një mik t'emin që merret me shfaqje, pse ky pa mendue gjatë kishte perkthye një copë për një grup amatorësh, çfaredo auktori, e vetëm me një provë e kish-te lejue me dalë në publik. Un e qortojshe mos të shfaqte ma kotni të tilla pse vepra ishte nga ato që shkruhen nergut për të kaluar mbramjet e majit nder festa Kolegjash a orfanotrofesh, e, ke ishte melodram, s'ishte gatue mirë porse kishte ba me u merzitë të gjithë shikuesat e me murmurue për morijen e stonimeve e sh'akordevë. A e dini se shka më gjegji? Më tha:

«Po ku merr vesht gja ky... milet? Kjo, bilë, është tepër mirë për popullin t'onë, aj s'ka pa, s'din ma gjatë!»

E deri kur do të vijojmë me mendue ksodoret?...

Un atij i pata gjegjë:

«Gabohe! Populli duron gjithshka pse është i unshem me ndie, porse nuk mashtrohet! Por populli dikton menjihërë kur funksioni i hartit nuk perkon me jetë e kërkesa të sajë. E gjykon: «Pallavra, lojna fmiësh! kshtu s'është jeta!...»

Shka i pata thanë mikut t'em shkodranë siellem e i tham të gjithë lavruesave të dramatikës nder ne: pse në ket tokë mbule problemash së pa zhvilluem, keqkuptimesh, errsine shpirtnore, e sidomos drejtimesh morale të kunderta; pse nuk mendohet me u punue dishka ma andej se një varg habitjesh poetike?!

Mue më duket se i ka shkue koha kotnive kjoftshin kta edhe tipi klasik. Pse në kohën t'onë s'gjindet as shkëndija e Humanë, mjaft me ekspozime të thata faktesh percjellë nga luftime qe-sharake tre-kater vetësh! Mue më duket se i ka shkue koha poterës e tymit të barutit në zdatkat e palkut!

Derikur mandej do të lejohen me u persritë në shfaqjet e sodit kotnijt e djehit? Deri kur do të lejohen copa theatrit, veç pse nuk janë të damëshme, edhe në kjoftshin kto punime o perkthime o adaptime t'panjohunisht kalue neper penden e studentave që ndiejn shumë për vedi?

Deri sa të mos dalim me vepra të ndieme, të frymzueme që duhen: ma mirë le të heshtim! Ma mirë të ngelim në breg se të vozisim neper dallgë me një barkë që e shofim se shtje uj!

Kallximin-fakt, faktin-gjendje e gjendjen-konflikt. T'i flasim popullit me gjakun e zemrës s'onë! Do të kemi zemren e popullit mbas nesh, mbassi të kemi krye detyren kah ai.

F. N.

P rogresi i ngadalshëm i humanitetit kah një jete shoqërore përhëre ma e qetë ka perforcue pak nga pak këtë shtresë në mënyrë që jeta vetë e planetit t'onë është mbi gjithshka një përpjekje me mbulue me anë të një shtresës së fortë e të tohtë grumbullimet e shkrimjeve të zjarrta të metaleve. E me gjithë këtë nodhin edhe erucionet vullkanike. Po t'ishte toka një qenje e gjalle si thonte mitologjia, kujtoj se do të kishte dishrue me andrue nga ndonji herë, në pushim e sipër, mbi kto eksplosione të turshme e kto tronditje të pa-prituna të pjesve të saja ma të thella. Drami na sjell tamam një ndryshim në këtë mënyrë. Në jetën e qetë borgeze, q'arsyeja e shoqëria na e kanë formue, aj, nxitë mbrenda nesh dishka që fatmirsisht nuk shpërthen por të cillit na i a ndijme tërheqjen e mbrendshme dhe i ep natyrës fitimin mbi shoqëri.

H. BERGSON: «Qeshja».

Z U N Z A R Ë T

AKT I VEÇANTE NGA F.L.I.T.-i

VEHTJET, { MICO BAKALLI, bakall
PUPAC BATALLI, xhambaz
XHATE KAVALLI, sazezhi
DIOGEN ZAVALLI, filozoi
Tre hamaj

SKENA E PARE

(Dyqani i Miços. Kah e majta stiva thasësh misri, bri tyne thasë me groshë, ma tutje një kosh i madh me qymyr. Nji banak në fund. Ndër të ndame të banakut gjana ushqimore e të ndryshme: oriz, sheqer, sodë, qirij, suxhukë. Në një raft xhami kah e djathta, në radhën e parë: djathë, tlyen, sapun, duhan; në radhën e dytë: lapsa, fletore, sardela, kikirikë; në radhën e tretë: letra për miza, raki, livando. Më një anë: rragë të vjetra, kurtha, kafaza. Nji rresht opingash vjerrë për mur. Në një tezgë, kosha e shporta me zezavate. Vargje qepësh e hudhrash vjerrë më një trë).

(Për do çasa sçena asht shkret. Mandej hyn kah fundi Micoja. Asht një burr rreth dyzetave, shkurtalac e tumullac, faqekuq, pak tullac, me sy skileje që xhixhillojnë mbas syzavet. Ishte bërë gati me shkue në kishë — prandaj ka veshë sot petkat e zeza — kur një kamion me qymyr i ka mbërti dhe e ka xanë. Njatëherë sa e ka mbarue së zhgarkuemi në budrum mbas dyqanit. Asht xi në fëtyrë prej pluhurit).

MICJA (tue u shkundë petkash) — Ta marrë djalli! Tre napulona ar! Po mue cka mu desht me i veshë sot? A-thue-se nuk shkohet në kishë edhe me të vjetrat! (tue bërtitë) Ej, ju, edhe sa sahat ju duhen për me zhgarkue dhete thasë qymyr?

(Hynë tre hamajt).

HAMALLI I PARË — Dhete thasë? Nji kamion për këtë paska dhete thasë!

MICJA (me inat) — Dhete a njëqind, ju se ju, përtoca, punë-bjerrun! Fajin e kam vetë që s'mora hamaj taljanë! Mendon njeri me ju bërë të mirë... se jeni shqiptarë! S'e meritoni, për Zotin! (Nxjerr do parë dhe ja ep hamallit të parë) Merrni e udha-e-mb...arë!

HAMALLI I PARË (njejë pa u ngutë parët, e në fund shikon shokët e mandej Miçon) — Kjo për mue... E për shokët?

MICJA — Kjo për ty e për shokët. Sa deshte ti?

(Hamajt shiqojnë njëri tjetrin të çuditun).

ZUNZARËT

197

HAMALLI I DYTË — Asht pak, Zotni, s'na del as për buk thatë...

MICJA — Pse s'thuhet për raki? Pak, pak, gjithmonë pak për ju! S'dini tjetër vec me thanë: pak! E me punue punoni shumë!

HAMALLI I TRETË — Mos he burr, mos luej me në! Na janë kputë krahët...

HAMALLI I DYTË — Sot e Dielle, Zotni! të kemi punue për hatër, vallahi!

MICJA — Per hatër? S'bëgenisin hamajt me punue për ditë festash, un' bëgenisi... Ha ha! (Oeshë) Ikni tash! mjaft këni!

HAMALLI I PARË (I afrohet nga dalë të banaku e i flet me zë të premë) — Hater e pa hater, të kemi bërë punën, na ke borxh hakun! E haku kaq s'na ban! (I shtrih krahun afër fëtyrës, me parët në pëllambë të hapun) Edhe një herë kaq!

MICJA (e shiqon në heshtje për do çasa, i habitun) — Ashtu? Fajin e kam vetë që s'ba me ju pazar... ma zi ma botshi një herë tjetër! (Ep parët, Ndërsa hamajt dalin flet nëpër dhame) Hamall... por shpirtin un' ua kam në dorë ju e tjeret! un'... bakalli!

SKENA E DYTË

MICJA (i rrahin tamthat prej hujt. Merr një shishe prej banakut, mbushë një gotë dhe e kthen në një huri. Rakija e fashitë përnjehërë — Zuzaret!... Per kjo rakija!... Hej! gotë bekuet! Duhet të ja shtoj ciminin dhe pak! E kush e bën si un', ore? Dy herë e zieme, tri herë raki si ta pishësh opingë! (mendueshëm). Disa herë tim se gabova tue bërë bakall... meja-nexhi duhet të bëshja! Hej! hej! oshetë do ta njëshit ju Micon! tue hjedhë kupa e tue dredhë betat... E ku ka si një bejtaxhi ore? Bejtaxhi e çorabi bejtaxhi! Ta tund Arnautistanin! Mandej të ja marr me të bërë si tue dredhë lot!... (përmallohet) Ah! kjo botë që nuk ma di brengën! Kujtojnë se un' jam bakalli!... E shpirtin jem të bërë të të fëmijë nuk ma njëfin!... Ah! un' ishe krijue për me këndë një lulë... një narciz! E fati i zi e sollti të bahem bakall! Më! Heshtje për do kohë. Mandej, kur një gotë e dritë rakije ja dëg buze të përlostuna, rrudhet turinsh e bërtet, dhe ju dëgje një rrethje para tij). U shoish, u batish hi, ti bakall flamursh që shpërdorove zanatin! Dhe ti, popull mistrec që je shpërdorue vetë sh e s'më ndigjon! Çka dreqin pret me më vutë në vend të tij? Por në faqet e historis sate kot ke me pritë të shkruhet emri i njeriut që dot jetë i ditun e i shetitun, meja-nexhi e pençan, bejtaxhi shkarraman, cakoll shakllaban e gjithmonë bakall! (Për gotën e tretë. Pak pushim) Bakalli? Animirë! Por s'e ndrojt vendin me një shambellan! Çka më mungon? Nami i bejtavet më del shpejt, mjaft të kem parë! E parë kam! Dij un'

si bahen punët! Çka lypë tregu? Libra! Libra un baj! I don ksi
soj e asi soj? Ashtu un ja ap! (fërkon duert e këndon):

Të gjitha t' mirat, shyqyr i kam,
Pare e dyqan, raki me shkrye,
Mish thiu, shëndet! dhe e kam nji krye...
(Inat ma kan!) katerqind gram!

(Pin edhe nji gotë. Mandej kapërdihet mbi banak).

SKENA E TRETE

(Hyn Batalli. Asht i veshun me teshat e zakonshme t' Arle-
kinit, bojna bojna. Në krye ka nji kapuç picigjat. Pjestar, aj
bashkë me shokun e tij të pandashëm Kavallin, në nji shoqni
paljacosh, pak përpara të falimentueme, asht bā në kohët e fundit
matrapaz, tue marrë prej Miços gjana të ndryshme e tue i shitë
në treg).

BATALLI (hyn tue ba nji salto mortale. Mandej hjek kapuçin
tue u përkulë deri në tokë). - Selam! Selam! (shiqon rrotull) Po
ku asht ky? (Shef Miçon shtrir mbi banak. Ulë zanin) Po fienka!
(Afrohet në maje të gjishtave, e prekë pak ndër supa. Asnjt lë-
vizje. Shef shishen e rakis të zbrazun përgjysë) He! he! kështu
kenka puna... (Dreth sytë për rreth e mandej, tue u përkulë mbi
banak shef nji sirtar paksa të cilin) Pale, cka dot ketë ky sirtar?
Nji kuletë? Fort mirë! Ketu do bā loja! (Futë dorën e majë
mbrendë e nxjerr nji kuletë, ndërsa me të djathtën qet nji kuletë
tjetër nga xhepi i vet dhe don me i këmbye. Por nuk ja mbërrin.
Ndërsa asht tue tërheqë kuletën e Miços kah vedi, dora e djathtë
e ktiç çohet pa pritë, kapë dorën e Batallit, ja merr kuletën dhe
e futë prap në sirtar. Gjatë ktiç veprimi vetëm dora e djathtë
e Miços ka lëvizë, kryet ka qindruer gjithnji i mbështetur mbi krahin
e majtë. Ndërgohet nji gërhatje e lehtë. Batalli ka mbetë me
krahun e djathtë pezull q mban kuletën). Ta hajë dregi! Pupaç!
Pupaç! Je i ri s e ke marrë mirë zanatin! Për me u bā ma-
trapaz s' mjafton me thanë si thue ti: Qesh e qaj, qaj e qesh! Kjo
asht për paljacion! Ma kopili duhet!... Ta përserisim lojen!
(Ban të njaftin veprim si ma parë, ma shpejt. Dora e Miços çohet
prap, por ksaj herë, në vend q të kapi dorën e majtë të Batallit,
kapë dorën e djathtë të ktiç. Kështu kuletat ndërrohen. Batalli ka
atë të Miços dhe Miçoja atë të Batallit) Ksaj herë më ka dalë!...
(tue e prekë kuletën e Miços mbrenda xhepit ku e ka futë) Ta
merr mendja! grosh e kacidha ka... thom se s' vlen as sa e emja...
Ani kë me rrëjte, ket farë bakalli! Por përparim kam bā, pa
dyshim... Mandej, loja, loja ka randi!

MICJA (n'andërr) - Kur isha squet kam pa nji herë nji

cirak makalush qj desht me u bā ma capkën se mjeshtri i tij
xhambaz i vjetër. I pata thanë: Lum djali, ti duhet të dijshe se
Zoti ka bā njerëz e majmuna. Njeriu bahet lehtë majmun, si e
din vetë. Por majmuni xhambaz, për besë, asht vështirë... Po
deshte të mësoj vetë!

BATALLI - Dhe vetë, kur ishe n'andërr, kam ndeshë nji
herë dy shokë qj duheshin fort. Por njeni u merriz nji ditë e tha:
Un shkoj për kurbet. Dhe shkoj në kurbet e u bā tregtar. Tjetrit
i duel nami këndej. Aj kishte pore por s' kishte nom, ky kishte
nam por s' kishte pore. Por nami kishte kenë ma i lakmueshëm
se parja. E ky tregtari, bani c' bani, u bā cirak i atij tjetrit. Por
sado u mundue, mjeshtirin s' e arrini, e i vinte keq e brehej nga
zilija. Aq sa u idhnue me shokun e vet. E thonë se pat bā bē
ateherë me u bā i famshëm përdhuni E sa me fillue, shau sho-
kun e vet qj e kish pasë cue deri atëherë në qiell...

MICJA (tue u zgjue) - A ti kenke, Batall? M'asht gjā se
dikush po lehte...

BATALLI - Miredita, Bakall... Zotrrohtë shqurish...

MICJA - Si thae?

BATALLI - ...dot kesh pā andërr të keqe, po të shof pak
të zbemë... Se je mirë me shëndet! Ke folë në kllapi! të kam
ndigjue pa dashje...

MICJA - E cka kam thanë?

BATALLI - Ke thanë se të kënde me u bā poet!

MICJA - A ta merr mendja ty se asht gjā qj bahet?

BATALLI - Me pore cka nuk bahet, Bakall! Un jam paljaco,
prandej jam poet... Bani edhe ti si un!

MICJA - Po bakallëkun?

BATALLI - Për s' bajmë nji punë? Edhe ty t' asht merrizte
dyqani. As i ndërrojne zanatet?

MICJA - Po si u bā kam un poet vetëm tue ndrrue dyqan?

BATALLI - Sa për kështu asht kolla! Atë qj dij ta mësoj vetë,
tepricën Xhatja.

MICJA - Çi anate por haj qj i bjen kavallit?

BATALLI - Aj vetë! Katiç gjith bota atë për ma të madhin
met e sazeçhi!

MICJA - Mirë e ke trillue!

BATALLI - P'ndërkaq na mëson edhe ti në pak bakallëk.
Un për vedi dikur edhe dij ashtu prej natyre... bakallëkun e
kam pasë qet gjithmonë... do ta shofish edhe ti vetë!

MICJA - Ah! po ktu s' lohet! Duhet të ma mbushish men-
djen mirë!

BATALLI - Sa ma parë!... Ashtu pra? Na qoftë për hajr!
(i apin dorën njent tjetrit dhe ndërkaq ndërrojnë kuletat).

MICJA (i mrekulluem prej shkathsis së Batallit) - Për Zotin! Të lumtë! zanatin e din, s'ke ç' t' thue! E prej zhambozit matrapaz e prej matrapazit bakall e anasjelltas, zanati rrjedh vetë! Batalli! të kam bërë shok e cirkat!

BATALLI - O ditë e bardhë që ndigjoj një fjalë kaq t'ambël!

MICJA - Batoll i dashtun!

BATALLI - Bakall i shtrëjt!

MICJA - Sa keq që s'jemi njëjtë ma heret!

BATALLI - Sa të deje jemi për njëni tjetrin! (përqafohen)

MICJA - Pupac, më kallzo a ke ftitue gjë kështu?

BATALLI - Mor Mico, vallahi, pak e aspak. Ato dyzinat e thumbavet që më pate dhanë ti, në vend më i ngulë, mi ngulen. Ma mirë më kanë shkue marmelatat. Por ajo që më ka shkue mirë ka kenë rakija!

MICJA - Eh! E ku ka si ajo, ore? dy herë e zieme!

BATALLI - E porsa që asht kështu as e çojmë një herë për shëndet të shognis?

MICJA - Të lumtë goja që më kujtove. (mbushë dy kupa) Hajde, hidhe! Brom!

BATALLI - Brom të qoftë! Të paisha ministër!

MICJA - Jo, Pupac, ministrat nuk më pelqejnë! Poetët më pelqejnë!

BATALLI - Të paisha poet atëherë!

MICJA - Me ty bashkë! Ashtu qoftë! (i mbushë kupat për sërisht)

BATALLI - Hej! e shtoftë Zoti, e shtoftë!

MICJA - Raki vendi! Hajde vend hajde! Brom edhe një herë!

BATALLI - Brom e bir bromit!

MICJA - Të paca!

BATALLI - Të laca!

MICJA (tue e përqafue) - Pupac i ambël! sa të due fort!

BATALLI - Më s'lytepric! i yti më gjith zemër! piç!

MICJA - Un, Pupac, jam i egër kur më qukasim, por ndryshej zemra e ume asht e ambël e e butë...

BATALLI - Po, si...

MICJA - ...fluide, plot mistere...

BATALLI - ...me një farë ere...

MICJA - ...engjulllore, serafike...

BATALLI - ...mythike!

MICJA - Të lumtë goja! po, mystike! A e din ti, Pupac, se un jam edhe profet... profet, po! E parandaj se dot vdes shpejt (fillon me u përballue) ... i ri, në lule të zëmanit!

BATALLI - Ah! i mjeri!

MICJA - Endë pa mbushë dyzetat... ojl! (i pikon një lot) A e din ti, Pupac, si pat thanë ai filozofi grek: Vdes i ri kush duhet prej Zotave! Edhe un ashtu... ojl! ojl! (qan)

BATALLI - I vocri i shkretë! sa më dhimesh!

MICJA - Por kam edhe ndonjë vjetër për me i mbushë dyzetat... Si thue ti, Pupac, dyzet vjetër s'asht edhe plak njeri, jo? A e din ti, Pupac, pse due me mbërrit dyzetat? Ah! sa me jetue edhe një muaj prapa... të gjithë pasunin temë për at muaj! A e din, a e din pse?

BATALLI - Sigurisht që e dij. Dyzetat asht numri i shëjtë i bakajvet. Dyzet vjetër fillon me u duke pasunija e rbledhun. Pran mundimi, prajne hallet. I ke të gjitha, shpi, dyqan, mall e gjë. Edhe zjarmija e njeriut deri në dyzet shkollon. Ma tutje asht vdekja. S'ke ç' thue! je i urtë ti, për Zotin! Kështu që tash ti duhet të jeshë ndër ethe të forta. Mic, me e kurrë punën për kah shkallë e zjarmis! Bre që je pak inatcuer, ka do dije!... Të ka marrë djegje tamthi! Por rreju mos të shkojnë në rrugë! Tamthin me tërë cdo bakall i ka të lidhun ngusht, e ti mande!... A i kam rënë të?

MICJA - Jo, kësaj herë puna ndryshon. Due me u bërë dyzet vjetër për me bërë një kritikë...

BATALLI - ...? S'po e marr vesh...

MICJA - Po, pro, një kritikë! Ke qenë autokritiken e të gjitha hesapevet bakallorë të shekullit...

BATALLI - Mue kritikë! Kërkim mi kanda, mue mi kanda kackarikat! Kritikë cka don me thanë? Më tye, më shal me ia lpi shokut e me i lësh malokut me xanëra, me ushiza, tue futë thumba tue futë kujza? Më qoftë kjo kritikë! un e kam quejtë ndryshej: kackarika! Unë këtë un e bap për ditë!

MICJA - Po hajde, mor Batalli, asht kritikë vetë!

BATALLI - Po ty cka të ndalon me e bërë qysh tash?

MICJA - Një bërë e mirë, e t'mirë shme!... (tue ulë zanin) Po ta kallzoj ty që të kam shok, por aman tjetërkuj, suz! Pata qillue në kurbet atëherë. Fm! un kam kenë gjithmonë e më ka pasë qet me u kallzuar të me shokë. Mistrec edhe kam kenë e jam e qiesha gjithë të me si gjarpin, ktu tue brë, aty tue there. Vëshitje fort ishtë me me xanë. E po të qillonte me më xanë ndokush, un e kisha gati marifetin. Ndërsa kundërshtari mundohet me më sht për fundi për me më rrexue, un i hyjshe ndër shalë... ja njëshe... a po kujtohesht? Aty, thonë, i ka burri shasmat. E kur i xehen ngusht fushëket, sa pare i ban puserka? Kështu kam rrejtë ma se një herë burra të fortë, dy herë sa vedin...

BATALLI - Për Zotin, marifet! Po ata, o Mic, pse s'ndrojtshin taktikë kur e shifshin si ishte puna? Pse s'te kapshin edhe ata ty për andej?

MICJA - Fushekët e mij thue ti? (i përballuem) Ah! të mjeret. I kisha të vogël, të vogël... E tash ofshë!... tash...

BATALI - E tash?

MICJA - S'i kam ma as ota!... Huj! huj! (qan)

BATALI - O-bo-boo! Ç' thue ore?!

MICJA - Eeh! mjerisht! Njeni një herë ma pat kuptue lojën e, para se të ja bajshe vetë, ma pat bërë. Veq atë që un e bajshe përqishtë aje e bani për imend... mi zhgulli fare!

BATALI - Joo! Nji tash po me dhimbesh me të zotët!

MICJA - Ç' atëherë un jam bërë mystik! I jam lutë Zotit, me zjarrin të pashoqe, që të baje meshirë aji Lumi, të më bijnë edhe një herë... E Zoti ma ka ndigjue lutjen, E më ka thanë: «Ti, Mic, ke bërë shumë mëkate, prandaj të ka ndodhë ky kob! Pendoju! E në luginën e shkretueme prap qepa ka me të bërë! Un jam pendue atëherë e kam thanë: Po mrekullija e jote, o Zot, kur ka me u bërë? E Zoti ka folë: «Shtat vjet kan me kalu, sa kaloi profeti në shkretë!» Jam betue atëherë. Shtat vjetët ende s'janë mbushë Kur dot mbushen, un dot jem dytë vjet. Kjo asht e mshehta e madhe!»

BATALI - I madh asht Zoti e i madh pushteti i tij! Un, Mic, nuk jam fetar i fortë, por një herë i jam lutë Zotit me të gjithë zjarmin e shpirtit tem të përzhitun, ndoshta edhe ma fort se ti. Kjo më pat ndodhë për sherr sevdaje. Pata dashtë një herë një grue... ehi çfarë grueje! Kur e kujtoj! Kur kujtoj at kambën e saj të vogël, të mbathun aq hyjnisht prej asaj këpuces s'inte, se lehtë si flutur... Ah! për at kambë un dot kishe bërë ma tepër se sa bana një natë, kur fjeta me këpuçen e saj në gjil! Për at kambë dot ishe bërë pluhun, pluhun për ta shkelë ajo! dot ishe bërë këpuçë që shkelë at pluhun, lekura që ban at këpuçë, shtaza që ban at lekure...

MICJA - Karasevdali! of i gjori!!

BATALI - Per at kambë un dot ishe bërë derr!

MICJA - Haj! haj! ç' i madhi mister!

BATALI - Keshu i qeshe lutë Zoti atëherë! Dianë ajo quhej, dhe ishte si Perendesha, e bukur e e eger. Afer shpis ku ajo rrinte ishte një pyll. Aty un dot endesha, i bamë derr. Dhe një ditë, kur ajo dot kishte dalë për gjah, dot i kishte dalë para, tue e vështur për të mbramen herë, me lot ndër sy... Nji krijem! bam! e dot shtrihesha kufomë. Lekura e eme dot regjej, lekura e eme dot bahej këpuca e saj... si ajo që kishte pasë në gjil at natë! E keshu dot ishe i lumtun përgjithmonë. Do ta kishe përqufue at kambë, do ta kishte shtrëngue me gjithë furin e dashunisë sime, e herë mbas here do ta kishte përkëdhelë me butësi. E në qoftë se corapi dot kish guxue me e veshë, un do ta kishte grisë me tërbim! Për mue, vetem për mue! Lekurat tona të përputhuna përjetë! Mister hyjner i kungatës dashunore! (i bjen të fiktë).

MICJA (tue humbë në kllapi) - E un jam i dëj me u quejtë shok i ktij ashiku! O Zot! m'ep edhe mue ngashërime të tilla e në dac mboje qepën për vedil (kapërdihet. Ndigjohet nga jashtë melodija e një kavalli që vjen tue u afrue. Mandej dera hapet ngadalë e një njeri hyn mbrendë).

SKENA E KATERT

(Asht Xhate Kavalli, felah Misiri. Djal i pashëm, faqe topsheqer, sy-zi, flok kaçurrel. Asht i veshun me brekusha e mafe rrashte ka një festanuz).

XHATJA - I paska zanë gjumi! (çon kavallin para syvet) Ti, kavall magjik, që fashitë të gjitha idhnimet, ti që marrakotë njerëz e shtazë, ban me u përdredhë gjorpin si bajodera, e ban me kërcye «tango» gomar e derra, kavall i jetës seme, ti që i vune në gjumë, dehl zgjo! (fillon me i rë, në fillim lehtë, mandej ma me forcë. Batalli çon veshët nalt. Nji vëmzë e fortë ja shkundë gërgillacin. Mandej, si i xhindosur brofë në kambë e fillon me kërcye tue qitë do britma të ashpra si ato të derrit. Ndërkaq Micja ka nisë edhe aje me fis kullue pa pushim, e ndërsa fshikullon përdredhë shtat e barkat e balerinë. Mbas do kohe Xhatja hjek kavallin prej goje. Micja e batalli pushojnë vallet).

BATALI (tue u zgjue) - M'asht dukë se ishe në një pyll! Diana më rrinte përpara, e un lërkojshë lekuren mbas një lisi prej qefit...

MICJA (që ka mbetë me krah të shkrime, si tue soditë dicka që mbante në dorë) - Un kishe në dorë një qepë...

XHATJA (flet arabçe) - Ana-Sheitan dyrr-hyqmuh-hak! Ha! Ha! (ju fryn Micja e Batalli zgjojnë krejt).

BATALI - Nj! sa! (për) Prej kah vjen or Xhate?

XHATJA - Prej pazart. Ishtë mledhë popull i madh të sheshi. Kishte pasë ngordhë një mushk e populli kërkonte një vajtoje, sa më pane më thirë. E un ja kishe marrë si duhet e popull kish nisë me u përballue, kur con drejt andej pari Dionen Kavallin. Ky, sa më shet, con turmen tue bëritë: «Çasht ky muskarakë! E tue mja drejtue mue: «Ky paljaco tollë fatin e ktij mushkë të ngordhun! e ju talleni me këtë paljaco! Por jeta asht ma e mirë se tallja, jeta asht kurrigja!» E me kto e do dokrra tjera që e turiti popullin sa ky u shpërndë e un mbeta me gisht në gojë!

BATALI - Ky Zavalli asht tue na i prishë punët fort. Duhet me ja gjetë diç karjen!

XHATJA - Un thom se populli e don prej se asht filozof. Kur mban fjalë nuk lypë pare si na. Në, populli njimend na brohoritë e na rrahë shuplakë, por paljaco se paljaco ti, e un

sazexhi e kavall! (mbas një pushimi) Un kam qitë cekën me ndrrue zanat!

MICJA – Edhe ti? Po cka don me u bā ti?

XHATJA – Fjala vjen, bakall...

MICJA – Bakall si un don me thanë? (me vedit) Çudi e madhe! Un due me u shporrë bakallekut e kta m'a kan lakmi! Ktu dikja ka... He! he! po kujtohem!... Poet, sazexhi, pëllivan? Mblidh mendt he budall! se budall më je duke deri tash or Mic! Mshoji vendit se mirë je... bakall!

BATALLI (melankolik) – Paljaç! Qesh e qaj, qaj e qesh! Kdeji selam e andej ham-ham! Jo bahem ma mirë filozof e rrij në punë teme! Të gjitha zanatat i bana! U solla edhe matrapaz! Qe cka me vretu: u bana ma paljaço se paljaçot!... (një dhesë i vjen) Diogen, Diogen! sa lakmi ta kam! (dhesë fort).

XHATJA – Edhe un, sazexhi, bejtaxhi, shirexhi! Jete e qelbun! Më paguen bota për një gotë venë! Sa pare ban magjija e jote – u thefish o kavall! – kur horr se horr mbeta gjithë jeten? Ah! t'ishe bakall, edhe një muej, edhe një ditë...

MICJA – Pse qaheni or shokë? Zanatat ju s'i keni të këqija. Faji, thom un, asht se s'dini me i përdorë.

BATALLI (i tnatosun) – Na s'dimë! Cka flet, or ti? Po a ka marifet qi na të dy s'kemi kackarikue, a ka lojë qi s'kemi luejtë? Na të dy jemi bā soje solesh: kemi luejtë lojën e majmunavet, të gjelavet: herë ja mbajshe un kti, herë ma mbante ky muej! Kemi bā serenata, kemi bā tajatro! Nder ehengje, ndër gosta, ndër karnivale, na gjithmonë të pritun e të brohoritun!

MICJA – Jo, s'më keni kuptue. Dojshe me thanë se bejtat e paljaçatat mund të përdoren edhe ndryshej, ma me përfitim. Ty, Batall, të ka falë Zoti një dhuratë të madhe, dellin e matrapazlekut. Ty, Kavall, të ka dhanë edhe ma tepër: poezin! (ta kam zili!) Mue të shkretit s'më ka falë kurgja, përvec ktyne dy dije mall... (tue ndrrue zanin) A bajmë një punë? Bahemi ortake!...

BATALLI e XHATJA (bashkë) – Si? ortake? me ty?

MICJA – Ortake, po. Në paçi ju dellin e matrapazleqevet e t'ehengjevet, un kam atë të bakallekut! Nji cas ma parë m'erdh një mendim i mirë. Si e shifni, tash ka ardhë vapa e ky vendi i ynë arnaut asht plot miza e zunzarë. A i shifni ato kafaza atje? Janë për me zanë zunzarë e mushkaja. E ato turra pake-tash atje në raft? Letra për miza. Populli i ynë s'i njeft kto vegla të roja qi bota e qytetnueme i ka shpikë ka herë... un i pata porositë ket dimen prej Vilahije. Popullin tonë e kan hangër gjithmonë anzat e xanxarat e kurr s'asht ankue, i shkretë. Popull i durueshëm! Por, helbetë, me i njëjtë një herë kto caka, nuk i hjek ma, edhe dimnit! Mjeshtrija asht me ditë me ua kallzue një herë se mandej... mandej kemi gjetë Amerikën! Njikaq në qef

i hijnë shqipos kto vegla, sa, kur të jenë mbytyt e farosë të gjitha mizat e mushkajat e Shqipnis, prej qefit të madh me u njëjtë ndër letra e me u sjellë verdallë ndër kafaza, asht frigë se shqipot i bajnë lutej Perendis me u bā ata vetë miza e mushkaja!

XHATJA – Po ku lidhet miza me poezin, deshta me dijte?

MICJA – Lidhet si s'lidhet! Ti ke zanat me magjepsë har-dhuacat e bretkocat... cka të ndalon me magjepsë edhe mizat e mushkajat?

XHATJA – Nuk e kam provue kurr.

MICJA – Jam i sigurtë se e ban! e provojmë njëjtash! (shkon të rafti, nxjerr prej një pakete një letër për miza, e zdërvillon dhe ja ep në dorë Batallit) Na mbaje ti pak! (Xhates) E ti bjeri tash kavallit, sa të mundesh... (Ndërsa byen kavallit, një tufë mizash e mushkajash turren si të turbueme kah letra e kolisen aty me poterë. Ndërgohet një zunzurim qi vijon për mjaft kohë. Miza me triumf! A e shifni? A ju thashë? Urra! Rroftë shoqnja e re! Prej ktij casi, batall e Kavall, jeni ortake e mij!)

XHATJA – Cka don me thanë kjo punë?

MICJA – Ende s'e keni kuptue? Kasgraveca! Kjo don me thanë se un u op letra për miza, ju delin, nepër pazor, e i shiti. Batall mban në një shportë paketat e më një dorë, kështu të zhdërvillueme, një letër mizash si kjo. Ti, kavall, i byen vegles. Bota, tue pā mizat qi sulen kah letra, e kuptojnë pā mundim se kto letra janë për me mbytyt miza. E i bien atëherë, kush ma parë se shokë. Per besë! s'c' thue! Kam kopil e mendtok! Sa për mundim tuej, ju op njëzet përqind. Si ju duket?

XHATJA (i fyer) – Na duket... me morrë mandej ato letra me miza e me bā corbë me ta dhanë ty me e pili He qen e bir qenit! Po cka ke kthue ti? Se kthi njëjtë poezija me letra për miza?

MICJA – Ngadalë matrahu, asht nevoja me u zemrue kaq fort! Na po bisedojmë.

BATALLI – (tue i u drrue Xhates) – Mendo, Xhate i dashun, se kemi kohë qi shabanisem pā fitue një kacidh! Aman, vllā, cka të kushton ty me i ra kavallit? Në se kolisen mitat, ajo asht gona e yne! Mendo c' fitim, njëzet përqind! Pash Zotin! mos të humbim kët rast!

XHATJA – Jo, xhanëm, kjo don me thanë me u bā qerpazë!

BATALLI – Më qerpazë se jemi bā s'kemi cka bahemi! Aman shok, ama vllā, ma ndigjo lutjen! Mandej horllekun un e bā, jo ti qi i byen kavallit, si me kenë në punë tonde! un, qi dot mbaje shqipten e dot shkoj tue bërtitë rugavet: Për miza!!! Letra për miza!!!

MICJA – Mirë e ka Batalli, aj bahet hamall, jo ti...

XHATJA – Mirë, vec jo njëzet përqind... tridhetë përqind!

MICJA – Hajt xhanëm, se s'prishemi për pesë përqind!

Edhe një gjë. A e shifni atë kafaz atje? Edhe ai është për miza e xanaxara! Me thotë mendja se me u bënë Xhatja një bejtë mizavet, ato vinë e hijenë vetvetiu prej kësaj biruce ktu poshtë, urtë e butë... a e bëmë një provë? (ngjet e bjen një kafaz për miza e ja ven mbi krye Batallit) Hojt Xhatë!

XHATJA (këndon) – Mizë, mizë, xhane mizë,
A nuk hyn të kjo shtëpizë?

Ktu të pret bandili,
Vetull karajili,
Digjet si fitili!
Hop një, hop dy,
Miz' e vogël mbrendë ka hy!

(Miza, prej ballit të Miços, fluturon te kafazi, e mbas pak nashë, hyn mbrendë.)

MICJA (i dalldisun) – Majefik! Ultramodern! Pasha Zotin! Këtë rekord s'ka bakall kurrë... Brel! Po si hini shejtania... tupa-tup, ketë kërcë! tuha! si me pasë trull! Per Perendi! je ma i madh poet i shekullit, ti Kavalli! Të falem! (i përkulet.)

XHATJA – Dhe ti, ma i madh bakall i të gjithë shekujvet, or Mic! Gjithashtu! (i përkulet.)

(Befas dera hapet dhe një njeri hyn mbrendë.)

SKENA E PESTË

(Asht Diogen Zavallt, filozof. Burr i pjekur, pak i krrusun, me një mjekërr të zezë të ngatrueme e me flokë të shpupurishun. Ka hije të randë e qayrë vrantë. Një batanije ja mbulon krahët. Ecë zbathtë.)

BATALLI – Dreq! ku na e prishi punën edhe një herë!

DIogeni – Bakaj e paljaco! Gjen rrasa veshin! Çfarë kosh jeni mbledhë me sendergjue për të mjerën njerzi? O ju kërmij të fëlliqun që u pini gjakun cofinave! E ju, paljaco që rrëni botën tue tallë ata e vehten! Mjerim, mjerim, asht gjithcka mbi dhë! Tha mirë që ti tha: Lumnja ma e madhe për njerin asht mos me pasë lë. Dhe lumnja tjetër që vijen fill mbas kësaj asht me vdeke sa ma shpejt!

MICJA – Diogen, pse me e namë jetën? I ambël asht filladi i qiellit dhe e ambël drita e diellit! Asht e ambël edhe një grue e vockel...

DIogeni – Mizerje! Fëlliqtë e mizerje!

MICJA – Po dale xhanëm, thuej! a s'kishte me ta pasë kande... (i afrohet e i thotë dika në vesh).

DIogeni – Shporru këndej! djall i zi! bakall! (Micja qeshë, me të madhe.)

BATALLI (në vesh Miços) – Mos e merr me të keq, pashe besen! (Diogenit) Diogen, pse s' ti kande ty paret?

DIogeni – Jo te paret, jo te pasunija asht lumnja njerzore! Hidhni poshtë gjithë kjoje! e qelbta të shpirtinavet tuej të ndryshkun! Hidhni poshtë e ktheni n' origjinë!

XHATJA – Kjo do me thanë, simbas teje, me hjedhë un poshtë kavallin e me nisë me fishkullue! (fishkullon) Ta merr mendja se mandej ti mi merr myshterijtë...

DIogeni – Horuc! carlatan! sazexhi! (merr me të e ndeshë në kafazin e mizavet që Batalli kishte ulë për dhë, i ngatruhen kambët e rrëxohet. Tue bërtite) Rezila! Vagabonda! (don me u çue, por letra e mizavet i asht njëjtë për qafë e s'i hiqet) Çka dreqin asht ktu? Zam? Miza? Ah! vagabonda...

XHATJA (tue ngjë me e ndihmue) – Na fol, na fol!

BATALLI (Miços) – Ma mirë na bjen me e bënë për vedi, si thue ti? Asht filozof e në popull ka kredit!

MICJA – Po ky asht i krisun? Kush dreq jetet me të!

BATALLI – Ma len mue! (Filozofit, që tekembramja asht zhgatruue prej zamit) Ti, Diogen, e ke gajm që idhnohesh pa marrë vesh! Kto letra e kto kafaza janë ktu për një qëllim taman filozofik... Kemi vendosë me u bënë shpejt tue!

DIogeni – Si, si thae? Ju, carlatan, tu pehlivana...

BATALLI – Diogen, një filozof i madh i shekullit, shok i yti, i ka bënë një hymn pehlivanit, të ai pranon me rrezikue jetën mbi një fuqe litari! Dhe rreziku ka vlerë, që ai hjedh njerin përtej... Me jetue ndër rreziqe, kjo asht fjala e tij!

DIogeni – Mizerje! Mizerje!

BATALLI – Ashtu asht! Prandej na nuk jemi ma paljaco! E kemi lanë zanatin vjetër, këndej e mrapa do të na shofish tue u endë rrugës me kë letra e kto kafaza...

DIogeni – Me letra, kafaza...

BATALLI – A shef këtë letër me zam, Diogen, a i shef kto miza të kolonave aty! Hidhni sytë ma poshtë e vreh edhe at mizen e vetin me që të përpiqet me lë për një kufi! Si ajo mizë asht njeri i mjerë! Lumnja e tij? Vdekja! Aty ku kujtonte se do gjente ambësin ma të madhe, aty që gjën helmim! si kto miza që tufan kah gjë e ambël e mbesin aty të kolonave, të bjerrunat... Çka asht jeta njerzore? Një gjeneshtrë e madhe! Lirija? Një burg! Shit këtë mizë që kot mundohet me dalë prej burgut të vet! Kjo hy aty me kushedi çfarë shpresosh... por nuk ka me dalë ma! Sa herë kështu njeri i mjerë hyn me besim në jetën e re që i cilet plot andje e lajka! E mbetë i humbun për gjithmonë në zbrazëtinat e epshit të sosun, në burgun e trupit të vet kufomë e gjallë!

DIogeni (i habitun) – Kto fjalë! Kto mendime...

BATALLI (*tue vazhdue*) – Nder të gjitha gjonat i urti shef shembujt e fjalës hyjnore. Çka ka ma kuptim-plote se pergjasimi i njeriut me mizat? Mizerija njerzore derdhet edhe ajo mbas andjevet, si kto miza mbas ktij zami. Dhe aj qi guxon me jetue i vetëm, i mbyllun në krenin e vet, pëson si kjo mizë në këtë kafaz: prej ajrit të gjanë nën kupën e qiellit, hyn, kështu i joshun, në një burg, në burgun e vehtes së tij misqine. E në të dyja rasat i mjerë është njeriu: kur ban si bajnë tjerët e kur ban si s'ban kurkush! Ta dije njeriu cka është jeta: vuetje! një andërr në botën e kurrgjās... andërr e thartë!

DIOGENI (*i permalluem*) – Batall! dishepull! shok!...

BATALLI – Prandej na kemi vendosë me u bā, të vorfën e me shetitë dheun, me kto dy shembulltyra me vedi, letrat për miza e kafazat, për me i kallzue botës sa e mjerë është jeta njerzore. Diogen! Ti je mësuesi i ynë! Ti duhet të na prijsht!

DIOGENI – Me gjith zemer, shokë, vilazën, me gjith zemer!

MICJA – Kto fjalët tueja më kan prekun thellë. Mundeni me më njehtë qysh tash besnik në rrethin tuej! E me ju dot vij, me ju dot vuet, do ta fali dyqanin, do ta lā bakallekun... sa të rregulloj pak punët! Ju nisuni! Flitni popullit, flitni dheut! Xeni sa ma tepër miza e zunzare! Shitni! Shitni! E të marrë vesh bota sa e kotë është jeta njerzore! Un kapitalin, ju punën! Shoqni ma e mirë s'ka si bahet! Nji bakall, cka ishe deri tash, phull!, me dy paljaco e me një filozof! Zili do të na ketë bota... njerzore e shazore!

XHATJA – Dhe po të vije mandej Banushi i vogël, bahemi pesë! E dot i thom edhe...

MICJA – Ah! jo për Lucën e ferrit! Kater mjaft jemi... tepër! S'na bien me marrë asnjisend po ta dajmë edhe mal... Mandej, si thotë kanga:

Katër cica ka bullica...

BATALLI – Aq surrata paljacata!

XHATJA – Kater kajde m'bjën kjo gajde!

DIOGENI – Kater skaja ka dynjaja!

MICJA – Hajrli qoftë! E rrokë e rrokë... E po emnin?... kem' harrue!

BATALLI – Emni i saj? Ma lëni mue: XANXARADA!!

MICJA – Mrekulli!

Kurr ma mirë s'ja ke qillue!

BATALLI – XANXARADA KUKOSPAHA

Ke me mbetun n'histori!

MICJA – Fryt ma t'madh se me thā miza S'ka si i bihet ksaj Shqipni!

BATALLI (*bariton*) Gazmō Pupac! Përhera Ty emni dot përmendet Se prej xanxarash vendet Të tana na i qërrove

O merimangë e vlera!
Pupac fatos! Xhambaz!
Me shembuj u provove
Ma i madhi matrapaz!

XHATJA (*tenor*) Kush asht qi dredh tutajat
Nder jone lozanjare
Sa miza me xanxare
I vdes nga ashikija?

E kō me u thanë kur kujat
Dot lēhen se n'livadh
T'Parnast kurr Poezija
S'kulloti vīc ma t'madh!

DIOGENI (*bas*) Ku gjindet e vorteta
Kur bota asht nji rrenë?
Me kenë a mos me kenë?...
Oishë!... Ju a, pushoni
N'at letër tash të qeta
Mbas gjithkaj tuejtë e zi,
O miza! ju tregon!
Njeriut fatin t'fij!

MICJA (*contralto*) Për myshe, o Floka, uniu,
E nji kurorë prej bishdash
Qepet e hurit blonishdash
Me endni ju nji vetull!
Bakalli un kam! Përkulni!...
Pse deri Poezija
M'banë gomar, e m'bahet
Kallgaz filozofija

E Pacaci talloll,
Un jam ma i madhi n'shekull!
Ma i madh nuk ka si bahet!
Prandej: Ave Bakall!

TË KATER (e kor) KUKOSPAHA XANXARADA
Ke me mbetun n'histori!
Se tue luejtun maskarada
Bane namin n'Shqiptari!

(bjen sipari)

«E FEJUEMJA»¹⁾

NJI AKT PREJ M. SIMADOLI-

VEHTJET

NIMETI
HAJRIJA, e ama.
HAKA MAJA, e emta, plakë.
MIDJA, » ma e re.
HAKA NURI, shkuese e kojshi.
SKENDERI, djal i ri. Kushri i Nimetit.
Vilazën e motra.
Nji sherbëtorë.

(Në Shkodër, ndër ditët e sodit. Veshjet, po të këtu qyteti. Najyra e zezë, perposë veshjet së Haka Nurit: bojë katë. Kodila të gjata për nën gjunj. Në krye, të lidhuna, degermija të bardha.)

SKENË E PARË

(Dhomë karakteristike shkodrane. Në perden karshi janë të hapuna dy dritore. Përmbes degësh, me gjithë të zverdhmën, duket qiella e qartë e maja e malit të Cukalit. Hyhet në dhomë përmes dy portash, njena në të majtën dhe tjetra në të djathtën. E pëshëtun për perden e majtë është një tavolinë me një pasqyrë të madhe e me gota e shishe të shperndame. Dy shandana përmby një sergji me sahana e tasa bakrit. Në perden e djathtë është musandra me kapakë të gëdhenun. Mbi dysheme është e shtrunme halija. Prej tavani lavjerrët, një lllampë me vajguri.)

Në të çuem të perdes duket Haka Maja, ndejun mbi minder, kah shikon jashtë prej dritores së majtë. Hyjnë dy femi tue ngjë e tue shamatue. Roni është kund 12 vjeç, i plogështë. Agimi rreth 10 vjetve është ma i gjallë. Kanë një kuti çokolatash ndër duert që duen me i marrë njëni tjetrit.

HAKA MAJA. Rrini rahat, ju postë halla. Mos bani zhurme!
(Hyn Midja, me një gërshanë në dorë. E len mbi tavolinë.)

MIDJA. Çka bani? A doni me i urrahë-a! Kur t'i u thonë njeri me pushue, pushoni.

AGIMI. Jo, moj nanë, por Roni më ka marrë kutin që më ka falë Minia! Ajo është e emja!

RONI. Unë s'po i a ha copën! Të dyve na e ka dhanë me fute letrat mbrendë.

1) Kjo dramë është frymëzuar nga një novelë e publotsuene e Z. Genc Valbona.

AGIMI. Rrën, mue vetëm ma ka falë! tash po e pyesim!...

RONI. Jo, mue po të tham, se kam ma tepër letra se ti! Ti s'ke kurrëgjë e nuk të lypet!

MIDJA. Si nuk shkulet njëherë mirë, he ju mos qotshil! Si s'ndëjtë një cas pa u shamatue? M'a nepni mue këtë kuti! Qe: as njerit e as tjetrit! Kqyrni si jeni bala! Sot i u kam veshë teshat e reja se vjen Nimeti prej Tiranet, e ju i keni ndye! Ndyca! Shkoni n'ods tjetër e mos t'u ndihet zani, se ndryshe e dini vetë se cka i u gjën!

(Roni e Agimi dalin me krye ultë.)

MIDJA (ulet me ndejë pranë së motrës. Kërkon me sy:) Ku e laçë?

HAKA MAJA. Mirë i u bane, Mide. Gjith ditën e lume tue u gri shoq me shoq kanë ndejë. Kqyri pak! bile ndoni herë edhe shikju! Llastohen, ndryshe! Ti tash je nana e baba e të katërvet! Joo, loce, veniu veshin!

MIDJA. Mjaft mundohem me i shkue e pes me i lanë shgotrra. Janë edhe të vogël. Mi la njikëq i ziut (shikon me dorë naltësin e të vegjëlvet.)

HAKA MAJA. Po por mos i u shpëtrë, se ma vonë s'ke cka u bani! Ateherë s'cainë kryet ma për fjalë tueja e të mija!

(Hyn në dhomë Minia.)

MINIA. Nanë, më duket se erdh automobili! Ndihet burija! Unë po ulem shpejt!

MIDJA. Ç'u bë Hajrija?

MINIA. Tue goditë, aken aken, po të bëhet se po ndigjoj kersitje kambësh nëpër shkallë. Kjo është.

MIDJA. E Sot a mos për të tue ardhë ku e këputi zverkun?

MINIA. Nuk di, më t'fahet se dua me Alin. A po vjen pranë.

MIDJA. Njitash.

HAKA MAJA. Hajt, u! e mos u vono më.

(Midja e Minia dalin me shpejtë prej dhomë. Ndihen zhurme kambësh e zanesh, tue ju njitë shkallvet.)

HAKA MAJA. Qajaria Nimet, a thua do të ketë bala ma mirë? Doshë Zoti, Shundje e keqe!

(Hyn në dhomë Nimeti, e hollë, e mbarueme, më fetyrë verdhë s'limoni. Asht e pëshëtun për krahtë të s'amës, Hajrijes.)

HAKA MAJA. Uh, shpirti i hallës a erdhë-a? Sa mirë! Më len të troku e të puti një herë se, më ka marrë malli fort! (e qafon e e puthë ndër faqe.) Si na hupe andej?

NIMETI. Shyqyr qi i u gjeta shndosh, moj hallë! Edhe mue më kishte marrë malli për ju. S' muejta me ndëje ma larg shpie. Thacë po vi afër nanës...

HAJRIJA. Po moj zemra e nanës, e dij un si kam ndëje pa ty. NIMETI. Mandej... mandej cka me ndëje ma nder ato spitala? U merzita.

(Në njerë anë, Minia perket t'amen për krahun, e i flet ngadalë.)

MINIA. Shikoje nanë si kenka bā: verdh si ficka! Cka po më dhimbet!

MIDIA. Ndoshta asht udhtimi. Lodhet njeri, moj të pastë nana!

MINIA. Kam frigë. Më duket se asht shumë e sëmundë.

MIDIA. Mos u ban e marrë!

HAKA MAJA. A shef se të paska bā mirë heqimija? Të kam thanë un!

NIMETI. Jo besa, moj hallë, ma zi kam ardhë se kam shkue...

HAKA MAJA. Mos fol ashtu he syni i hallës! Tash je ma e ardhun në fëtyrë, ma... *(nuk gjën fjalë.)*

HAJRIJA. Edhe un i kam thanë se ka ardhë ma e mirë e tash shëndoshet me ndihmë të Zotit. Vec këjo don me i a prishë qe-fin nanës se vet me këso fjalësh!

NIMETI. Mirë, mirë moj nanë! S' po flas ma. Jam këputshëm. Kishi me bā mirë me më shtruve. S' mund të rri kështu.

(Tue thanë kështu asht ulë me ndëje në mindër. E ama merr një jastek prej musandër e i a ven nen krye qi t'a pështeti. Hyn Roza me dy valixhe. Shiqon ku me i vue.)

ROZA. Ku me i lanë Zoje?

HAJRIJA. Veni afër tavolinës. Ku shkoj Skenderi?

ROZA. Shkoj me shique për do barne. Më tha se vjen shpejt.

HAJRIJA. Mirë! Shkoni tash me Minen e i ndreqni shtratin. Po vi edhe unë ma vonë.

NIMETI. Afër dritores ma veni shtratin!

MINIA. Po, Nimet, mos kij kujdes.

(Roza e Minia dalin. Nimeti i ka shique me vërejtje: janë dy kreatura plot shndet. Një kujtim i kalon nëpër trū. Cilë e mbyllë duertë me shqetsim. Han buzë. Ka kenë edhe ajo dikur ashtu. Kollet lehtë. Atron faculëten te goja. Haka Maja rrudhë vetullat.)

HAKA MAJA. *(si me dashë me largue një mendim të keq.)* Po cka po na dipton prej andej? Si i lë të exhat? A u pë me to kur u nisë?

NIMETI. Me të gjith. Më kanë percjellë deri të automobili. Më dhanë edhe Skendin. Do me ndëje do ditë...

HAJRIJA. S' ka ma mirë se po i a baka. Po shkoj me pā pa-le cka kanë bā ato të dyja.

(Del. Edhe Midia asht ulë me ndëje.)

MIDIA. A të ka dhanë shumë barne-doktori, Nimet?

NIMETI. Oh! barnet, barnet! M' asht mbushë barku me to.

HAKA MAJA. S' ke cka me bā, moj hallë, të duhet me i pī doemos se të bajnë anirë. Ndryshe nuk shndoshesh.

NIMETI. Nuk shndoshem... Nuk kam shpresë ma! E dije si jam!

MIDIA. U! si je edhe ti, moj Nimet! Pse flet ashtu? Doktorat dicka dijnë...

NIMETI. Po moj, Mide, por gjithmonë me dhimba e therje në gjoks. Perdite me ethe e të dërsitun. Më ka ardhë deri te hunda këjo jetë: ma mirë mos me kenë se sa qishte. S' mund të duroj ma! Perherë e ndryme, këtu e atje. Kisha me dashë me dalë jashtë, me marrë ajr të pastër e jo këso arrash të tharba qi po më marrin shpirtin...

HAKA MAJA. Mos u lodh tu, jale ashtu! Të ban keq! Sa të bahesh ma mirë, shkojmë të gjith se bashku te Rama në katund.

MIDIA. Tash të lypet me pushue e me ndëje rahat.

(Ndihet zhurmë kambësh të shpejta nëpër shkallë. Hyn me vrull një djal, një pesëmbdhë vjerc. Pa shikue kerkahë gjelet kah e ana.)

SELA. A ka ardhë Nimeti nanë?

MIDIA. Po, mo të pastë nana. Shko... shko e fol me të! *(Ngurueshëm.)*

NIMETI. Shtë, hajde mo te Selë e fol me Nimetin tand! A më ke harrue?

SELA. Nuk të kam harrue, Nimet. Sa gëzohem qi ke ardhë!

NIMETI. Tash si jam këtu nuk kam me u largue ma prej odet. Ke me me pasë për ditë e për natë... Gjithmonë... Eja me më pā Selë, për natë, për natë...

SELA. Kur të duhet ti, vi un!

MIDIA. Posi! riashtu po!

NIMETI. Edhe... edhe mue më ka marrë malli për ju, për ty... *(Don me thanë: me ju rrokë, me ju puthë, por fjala s' i del. Con doren e dritet e ferkon sytë e lagun. Shikon kah dritorja për mos me u pā pa ngashrimi i mbrendshëm.)* Jam e smundë, tash! *(Si me dashë me u shfaque, ka folë.)*

HAKA MAJA. Sa e marrë je, moj hallë. Pse qan? Ti tash po shndoshesh. Edhe na nuk jena, besa, krejtë mirë: herë kryetë, he-

rë kambët, herë shtati. Herë gjithë trupit dhimba. S' ka lanë kurr-kend Zoti rahat. Duhet me i a bā shqyrrin njishtu si jona.

MIDIA. S' ka tjetër, pa urdhun të Tij kurgjiā nuk mund të bahet. Ti je bosh në moshë të rë e të gjallë. S' ka cka me të bā ty smundja. Mandej këtu s' të lamë me hëjë keq, makare për njikaq e gjā! (Ven gishtin te maja e thonit.)

(Hyn Minia.)

MINIA. Gadi e ke shtratit, Minia!

HAKA MAJA. Shko tash e pusho se të ka lodhë udhtimi. Të ban mirë!

(Nimeti ka humbë tue shique jashtë. Cohet e del hesh-tueshëm prej dhomet. Haka Maja e Midia e përcjellin me sy të dhimbshëm, kah del ngadalë e kah pshtetet për derë. Për pak kohë nuk flet asnjë. Mandej, Midia si të kish pā ndonji andërr, lot kryet e shkundet. Merr jas-tokun e e futë në musandër. Shkon e merr edhe gërshanën e don me dalë prej dhomet. Hynë Haka Nuri, koshitja e shkuesja.)

MIDIA. Oh! Haka Nuri!

HAKA MAJA. Urdhnoni, urdhnoni, Haka Nuri! Mirë se ke ardhë! (Asht çue në kambë, i jep doren e merret me të ndrykë.)

HAKA NURI. Si ka kanë Zotinja e juej?

HAKA MAJA. Mire, po ti? Si ke pasë fëmijtë? e vajzen?

HAKA NURI. Beso, para pak ditvet, Rrema e Mani qenë të smundë me ethe, por tash desht Zoti e ju larguen.

HAKA MAJA. Ehi fëmive ju bjen e ju kalon shpejt e liga

MIDIA. Vec të mdhajvet nuk ju shkon qaj shpejt!

HAKA MAJA. Mide na i porosit dy kafë!

(Midia del. Ndihet zani i saj kah i flet së bis për me pjejë dy kafet. Hyn Hajrija.)

HAKA NURI. (Cohet e flet me të. Tue i a kapë doren.) Shy-qyr: qi vajza ju kthei shndosh... Njiqind herë jam bā gadi me erdhë, por punë e punë, orë e cas, pa ja dā. Mandej, kam due edhe vajzen tu vilau pë ma kanë lypë për Alush Manin...

HAKA MAJA. Djaln e Isuf-Agës?

HAKA NURI. Atë vetë.

HAJRIJA. Ju qoftë për hajrl.

HAKA MAJA. Hajrl!

(Hyn Minia me tabaken me kafë. Gjithëcila e merr e e ven perpara. Haka Nuri e shikon me vërejtje. Minia del. Hyn Midia.)

HAKA NURI. Marshalla, c'farë vajzet po të bahet, Mide.

Due me t'ja gjete vendin edhe kësaj, vetë... Si Nimetit... pasanik e me gja boll...

(Roza duket te porta.)

ROZA. (drejtohej kah Hajrija) Zoje, ju kërkon Nimeti. (Kalon)

HAJRIJA. Po ju la sa po rregulloj Nimetin... Dy casa...

HAKA NURI. Urdhno, urdhno, mos këqyr...

(Hajrija del)

HAKA NURI. Si të duket, Haka Maje?

HAKA MAJA. Pak e smundë, por shpresa në Zotin!

(Hyn Hajrija gjithnji e tretun e e hutdeme)

HAJRIJA. Vajzen e kam të smundë...

HAKA NURI. Jo, moj haka Hajrije... Të duket ty... Prej udhimiti lodhet njeriu... Asht e rë e i kalon. Mandej kemi me pasë martesën!

HAJRIJA. Ketu s' i mungon gjā. Drue se ona ngutë me e fe-jue... Shum e rë. E ka birë në zemër...

HAKA NURI. Un pra jam mundue për të mirë... Me e qitë rahat me Zotin!

HAJRIJA. E dij... Por, un nuk kam tjetër të mirë veç saj. Dritën e dy syvet ja shiqoj...

(Ulet e rrin. Heshje Mbyllt perdja.)

SKENA E DYTË

(Dhoma e së smundes. Në portë nga i djathta. Nji tavolo-linë pshtetë për mur. Neni i pasqyrës pëmbi të asht i zbrazët. Mbi të gjnden shume e prapë fletore e nji çantë. Pranë dritares asht shtrali ku duhet Nimeti. Mbi komo-din, bërme gota, shishe të vogla e garza. Nen të nji li-bër. Mbi tavolinë nji sabet i madh shenjon oren njimbë-dhjetë e gysë.)

(Dritë kandin e zbetë. Skenderi, mbassi ka cilë dritoren qi asht në përdor e majës ulet lehtë në karrigë. Hajrijes i ka ra krye për gjokë kotet. Jashtë ndihet nji fishkullimë ere e holle. Skenderi ka marrë nji gazetë e po lexon. Pëmbi tri karrigat buzë perdes së majtë janë teshat: këmbisha, kotilla e tjera. Nimeti duket se flën.)

(Heshtje)

NIMETI. (Cohet tremshëm. Flet përcart.) Ah! Ku jam? Ku jam?
SKENDERI. (Len gazetën mbi tavolinë. Cohet e afrohet pranë shtratit.) N'odë, në shpi tande! (Hajrija zgjohet.)

NIMETI. (Përsëri e tretun.) Kush qe këtu?

HAJRIJA. Kurrkush. Vetëm un e Skenderi. (Ulet e e puthtë ndër dy faqet.)

NIMETI. Oh! m'u ba se ishte edhe një njeri i madh sa gazezi që më kishte ndër duert e tija e më ndrydhte, më ndrydhte... Kam zorr në gjoks. (Kollet thate. Nxjerr façoletën prej nenkrejces me damka gjaku. Pshëp.) Përsëri gjak!...

HAJRIJA. Ke pa ndonji anderr te keqe, moj zemër! S ke gjë. Jam un këtu!

NIMETI. Kam të ftohtë në krejt trupin. Më duket se kam përsëri ethe...

HAJRIJA. Ka fillue me bërë të ftohtë, Jemi në vjeshtë.

NIMETI. Edhe pak... A asht vonë?

SKENDERI. (Shiqon oren në tavolinë.) Po shkon dymbëdhete.

NIMETI. Uh! si s' kalon koha kur! Sa njatë me kenë ditël... (Ka shikue kah dritarja. Shëll kryet nga e ama.) M' asht thë buzë! Më nep pak uj!...

HAJRIJA. Po shkoj me ta marrë.

SKENDERI. Ma mirë, zojë, nepni pak tambël.

HAJRIJA. Po, ma mirë. Ja xëj pak, vec. Prit pak, moj shpirt!

(Del. Heshkje)

NIMETI. Skender, Skender më ndihmo m'u çue. Due me shi-que jashtë!

SKENDERI. Mundou me fjetë, tash. Asht natë e nuk shifet gjë.

NIMETI. S më merr gjumi. Due më zbardhë...

SKENDERI. Si të dësh. (I ndihmon me u çue. Ja ndreqë jastekun.)

NIMETI. Faleminderës, Skender. Edhe pak kam me vuejtë, mandej... mandej... (I shërrisn sytë e mbushun me lotë.)

SKENDERI. Ti je kah bahesh ma mirë. Mos fol si fmitë! Edhe pak...

NIMETI. Edhe pak... edhe pak... vdes! Sa vuejtje me dije se do të vdesish shpejt! Me mendue pa pushim mbarimin. Kur ka me kenë? Tash?... ma vonë?... nesër?... Oh! Skender!

SKENDERI. Pse mendon, Nimet? Je e re! Ti duhesh me qindue, për nanen tande q' s ka tjetër kend posë teje! Këqyr me u shndoshë! Edhe doktori q' ge sot tha se ke fillue me bërë ma mirë, për mirshohesh për ditë. Nuk duhet me u dishprue, duhet me shpresue!

NIMETI. Jo, Skender, tashti ma nuk shpresohet! Me shpresue në njetën e vuejtjes? Me pritë, thuej! Po, por nuk mund të durohet. Sa ma parë aq ma mirë!

SKENDERI. Por ti s' duhet...

NIMETI. S' duhet! Nuk asht në dorë tonë, Skender! Ku dijmë na! (Shikon kah porta.) Sa po njatë nana?

SKENDERI. Do të jete tue vokë tamlin.

NIMETI. Tjerët ku janë, Skender? Hallat, Minia e fmitë? Mos janë tue fjetë?

SKENDERI. Jo, jo, s kanë rë ende. Ka ardhë këjo kojshija, e shoqja e Hafiz Sylejmanit.

NIMETI. Ah! Haka Nuri...

SKENDERI. Po. Janë tue ndëjtë, aty n'odë të madhe e bisedojnë. Deshten me ardhë edhe këtu, por të panë në gjum e u larguen.

(Heshkje për pak. Ndihet era q' fryn e dridhë degët e pemvet. Nimet shiqon naten e zezë.)

NIMETI. Uh! kam zabullime tashti... Çile, të lutem, edhe at dritare... Si nuk erdh nana?

SKENDERI. Asht fresk, moj Nimet! Të ban keq era q' asht jashtë. Mjaft ke një çilë! Rueju pak!

NIMETI. Çka me u ruejtë! Çile, çile!

SKENDERI. Mirë. (Hapë dritaren. Drita e kandilit dridhet pak, tue bërë me lëvizë hijen e Skenderit në perdet. Ulet përsëri pranë së smundës.)

NIMETI. Ti nuk je kah shkon tash... Skender?

SKENDERI. Jo, Nimet. I kam telegrafue babës q' rri edhe do dite.

NIMETI. Rri, Skender, rri. Kam dëshirë t'ju pa të gjithvët: duk dij pse. Kishe me ardhë ma mirë, t'je tanë në dhomë. Më bahet se më largohet disi mëndim.

SKENDERI. Mos fol shumë se lodhesh. Doktori na ka thanë mos me të bërë me folë se...

NIMETI. S' tjeri frymë! S ka gjellë!

SKENDERI. Pse nuk mundohesh me fjetë pak? T ban mirë!

NIMETI. Jo. Thace se me ka të keq gjumi. Due me pritë agimin. Due më gëndruar edhe dy fjetë me ty... M' asht tekë sonte pse m'u largue edhe t'ori q' t'ata. Disi, me të vërtetë po e ndijë vetën lehtë, tashti. (Hapë, hyn me gotë tamblit në dorë.) Oh! qe nana!

HAJRIJA. (Jo se s' bis, q' fillon me e p' tue e lanë në gjysë.) Pije, shpirti i nana, pije se të ban hajr!

NIMETI. Të lumshin duertë!

HAJRIJA. A t' u larguen tethë?

NIMETI. Pak...

HAJRIJA. Pse nuk bien pak me fjetë? Shlodhe krejt. Kështu tash po kpute...

SKENDERI. I kam thanë edhe un, por nuk ndigjon.

NIMETI. Nuk kam gjum. Po kam qefë me ndëjë keshu.

HAJRIJA. Makare me u mundue! Si fmiia të kapet mendja! A ke nevojë ma për ndonji send?

NIMETI. Jo, kurrëgj.

HAJRIJA. Po të lë me Skenderin. Un po dal pak me ndëjë me Haka Nurin.

(Nimeti shiqon jashtë. Hajrija del në maje të gishtave për mos me ja tretë fillin mendimeve të saja. Heshije për do kohë. Ndihet gjithnjë fishkullima e erës. Skenderi cohët e mbyllë deren lanun cilë prej Hajrijes.)

NIMETI. Sa errësi, Skender! Këjo erë m'i shurdhoj veshet!

SKENDERI. Po mbyllim dritoret, atëherë.

NIMETI. Jo, jo, leni cilë! Due me pa jashtë, (Heshtë pak. Mendon.) Cka deshta me të thanë? Harrova... Oe, qe së më rënd mend! Ti e njëj Met Canin, Skender? Më thuej si është?

SKENDERI. (Mbete i trandun e s'din cka me folë aty për aty. E smuta nuk i a dën sytë.) Un... un... s kam folë me të ndonjë herë...

NIMETI. Ti më ke thanë se e ke pa...

SKENDERI. Po, pershqit, si në kalim. Racë aty pari pse m'u lypte me blë barnet te barnatorja atë...

NIMETI. Si t'u duk? (Sytë e sajë të etëshëm janë të ngulun në fytërin e Skenderit. Ky, duket se nuk don me prekë atë bisedë.)

SKENDERI. Per xhamash muejta me e dallue. Burrë i pjekun. Ishte i krusun, pak... mbi tavolinë... prej pune... Pse nuk flasim për dicka tjetër?

NIMETI. Jo. I krusun mbi tavolinën mbushë me ar!! Asht gungac, Skender. E di!! Asht edhe pa flokë! Ka dugajë, dugajë e shpja, vec. Pse jo? ka pare... (Lodhshëm.) Pse më fejuen? Un nuk e kam pa kurr, nuk e kam njoftë kurr!

SKENDERI. Tash mos mendò! mos u lodh kot!

NIMETI. E nana nuk e din! Parë q' u zgjova tremshëm, atë pashtë, Met Canin, n'andërr. Nana s' din gjë! S' më len të qetë. Qyshë se ma diftuen shoqet, m' asht ngulë ndër trë fytëra e tij e rrudhosun. Ti s' din, Skender, sa hall i madh asht me të qeshë shoqet...

SKENDERI. Nana ka dashtë me të qitë rahat e mirë. Ajo mendon fort për ty. T' shikon si syni i ballit!

NIMETI. Ka dashtë... tash s' ka me dashtë ma! Gjithëherë jam mundue me ja mshehë vuetjen teme të mbrendshme, q' mos të

shifte gjë. Un qeshëshe, përpara... edhe kur kishe dashtë me qà... M'u dhimbëte nana koh më donte si shpirtin, me i a prishtë qefin...

SKENDERI. (I habitun) S e ke njoftë aspak?

NIMETI. Jo!

SKENDERI. Nuk të kanë pyetë aspak?

NIMETI. Nana-a? Kush? Jo? E kanë pelaye vetë ato. Cka kam pasë me b'a un? Nuk kemi gojë me folë! Flasin prindt për në! Shitemi, more Skender!...

SKENDERI. Por gjithëherë për të mirë mundohen...

NIMETI. Ç'farë të mire! A pse ka pare? Jo, jo, s due... Por cka kam me dashtë edhe tash? Jeten... jeten. Un due me jetue, Skender, due me jetue, por... po vujë në shtrat! Deri kur?... deri kur me ndëjë? Ah! me u shndoshë edhe një herë, me' dalë edhe një herë në ket kopshtin tim me bar e pemë! Ah! sa kishe me dishrue!...

SKENDERI. Shpejtë tash del...

NIMETI. (Duket si mos me e ndiqte. Shiqon ngultas jashtë.) Me ndi edhe një herë eren tue me shpërprishtë flokët! Oe kopshti, jeta... Qiella po zbardhohet... Shitë shi... si vjen drita, drita... Oh! sa dritë e madhe!

SKENDERI. (Tue pa Nimetin me sy të zgurdulluem i afrohet.) Nimet, Nimet s' asht gjë! Asht natë gjithnjë! Oetoju! Të ban keq ky shqetsim... Bjer!

NIMETI. (Pshëtet frytë lodhshëm.) Tash kaloi, kaloi drita. (Stellet kah Skenderin.) Cka qe, Skender? (Kollet thatë.) Oh! due me u cëue, due me dalë në dritë, due me pa, me pa... (Cohet krejt ndëjun.)

SKENDERI. (Don me t' a me vë.) Cka ban, Nimet, asht marr! Rri rahat.

NIMETI. Jo, un me vdes Skender! S kam frigë ma prej vdekjes, tash kam frigë prej jetës... (Ven veshin jashtë.) Dikush më thretë jashtë... (Shikon nga dritorja.) Po e shoi... asht a!! S' kalon amundja. Po vdes, po vdes... Skender thirr nanen!

SKENDERI. Mos u ban e marrë, mos fol ashtu! Ke ethe e të kalojnë.

NIMETI. Shpejt, shpejt Skender, sa s' asht vonë...

SKENDERI. Zot! Njitash, moj Nimet. Zot, Zot sa keq. (Cohet tue ferkue sytë. Del me perdhuni. Jashtë fryn era. Perplasen lehtë kapakët e dritarevet. Nimetin nuk mund të qindrojë ma ndëjë e bjen me krye në fastek. Nga të marrunit frymë i cohët e i ulet gjojsi. Hyn tue nga Hajrija e ndjekun prej Haka Majes, Haka Nurit, Mides e Skenderit. Të gjithë janë zverdhë në fytërrë.)

HAJRIJA. Çka ke, cka ke, shpirti i nanës?

HAKA MAJA. Çka moj halle? A t'u largue tash zori?

NIMETI. (me buzqeshje t' idhtë mbi buzë.) Jo! Tash nuk ndij kurrëgj në gjoks... Po vdes, nanë! Deshta me të pë...

HAJRIJA. (I janë mbushë sytë me lotë, fillon me qanë ngadalë. Haka Majes ashtu Mides u janë njomë sytë.)

HAKA NURI. Mos i a prish zemren, nanë! Shit si qan! S ke gjat! Tash po bahesh mirë! (Siellat kah Skenderi.) Si asht? (Ky con shpatullat.)

NIMETI. Ma bani hallall, nanë... Po ju la... Për dashunin tande... un... Kush më thretet?.. po, Minia? Halle... mos ma merrni për të keq se tash... tash... po shkoj! Due me ju puthë... Nanë, nanë ku je? Kush më thretet?.. Roni... Ah!.. (Asht cue ndëjun perseri. Rëxohet. Hajrija rrin në fund të shtrattit pa folë, tue fshë. Shkumbë e bardhë ndër buzë të së smundes. Sytë i ka të ngulun në tavan. Ka humbë çdo shisë. Haka Maja i asht afrue të kryet e i lmon ballin e floktë. Midia mundohet me ja lagë buzë me një bar qi merr prej një shisheje në tavoline.)

HAKA NURI. Shpejt, Skender, luej vendit! Shko te na e thirr varzat! Thueju asht tue vdeke Nimeti. Të vinë edhe «ky» me i këndue...

HAKA MAJA. I këndoju un. Mide, shko e më merr, n'ode tande, permby sergji, «jasinen».

(Midia del. Kthen mbas pak me një «jasinë të grisun». Plaka nisë me lexue lutjen fetare, ngadalë e ngashrueshëm. Në dhomë asht heshtje. Hyjnë Minia e Xhija qi i afriten shtrattit, në maje të gishtavet e frigshëm.)

MINIA. Nimet, Nimet, jam un, Minia!.. Oh!

XHIJA. Nimet! Nanë... Oh!

(Haka Nuri e Midia ju bajnë shëq qi mos të flasin më. Kejo e fundit i largon me t'ambël nga shtrati. Të dyja fillojnë me qanë e me dënesë. Në këtë ças hyjnë Roni i vogël tue fërkue sytë.)

RONI. (Tue ju vue s'amës mbpara. E kapë për petku.) Na, nanë moj, Skenderi më ka cue prej gjumi!

MIDIA. Shko me fjetë, moj shpirt!..

RONI. (Shet të smunden qi asht ndër grahma të dekës.) Uh! cka ka nanë, Nimeti? Due me e pë!

MIDIA. Jo, jo, ma vonë! Tash shko e flej. (Skenderit qi ka hye.) Percille e vëne me fjetë!

SKENDERI. (Kapë për dore Ronin.) Hajde!

RONI. Due me ndëjë, due me ndëjë... Pse s'flet Nimeti me mue?...

SKENDERI. Ma vonë, ma vonë! (E ngrehë rrshqanë. Roni i a nisë me qanë.)

(Nimeti hjek gjithnjë. Përmjherë pushon lëvizja e par-zmës. Ngrihet.)

HAKA MAJA. (Me një fije zani.) Dha frymë!..

(Ven «jasinen» mbi tavolinë.)

MIDIA. Mbaroi puna e sajë! (Qan.)

(Haka Nuri i afrohet Hajrijes e e mer ndrykë. S'flet. Kejo fillon e qan me të madhe. Lshohet mbi të vdekunen tue e puthë ndër faqe e gjithkund.) Nimet! Nimet! kuku!... Shpirti i nanës, loll jam un: nana e jote!.. kuku! kuku! per mue!... Ah! ah!..

(Haka Maja me Haka Nurin e marrin për krahu e e ulin në karrigë.)

HAKA NURI. Mos ban ashtu!

HAKA MAJA. Qindrë!

HAKA NURI. Asht kenë shkruë. Çka me bë!

HAKA MAJA. Mos e lshë vedin. Na jemi të dekës!..

(Në këtë ças hyjnë Skenderi. Shkon për rreth e habitun e ja ngulë syt së vdekunës. Gjigë mollqavet të faqevet i shndrisin lotët qi zbrisin ngadalë.)

SKENDERI. Zot!

(Mbillet përja.)

U në diq një shakëcare nuk ka qenë as Makbeth as Hamlet as Othello por a y ka bërë me qanë këto personazhë të ndryshëm, po që se rrethanat në afinen me, fillimet i tij në tjetëren, do të kishin sjellë në gjendjen e një «personi të furishëm, atë shka vëtem ishte në të një shqetësi e mbledheshme. Asht gabim mbi kuptimin e imagjinatës poetike me besue se jo harton «heroj» me pjesë të marruna uha prej kudo rreth veditë qdi si me formue një petk të ri «arëkin». Jo jeta nuk rindërohet, imagjinata poetike nuk asht veç se një dukje e plote e realitetit po që se personazhë qi poeti krijon, na japin përshqyptjen e jetës e të gjallmes asht se ata janë poeti, poeti i shumeftishëm, poeti qi thellohet në një vërtje të mbrendshme të mundshme qdi të fuqishme sa me rroke virtytin e me plotsue (per me ba një gjë konkrete) atë shka natyra i a la në gjendje embrionale ose të një projekti të thejshët.

H. BERGSON: «Qeshja».

P E S H K I M I

D R A M E N J I A K T I

V E H T J E:

BEN, muco i anis — GJELLË-DASI

KAPEDANI KEENEY

SLOCUM, Nënkomandanti

Zoja KEENEY

JOE, gjuetar i posaçëm balene

Pjesëtarë të ndryshëm të grupit të detareve
të balenierës «Mbretneshe e Atlantikut»

SKENE: Kabina e Kapedit Keeney në balenierën «Mbretneshe e Atlantikut», dhomëz një tetë kambë e malte, me një baxhë në qendër, e cilla çelët në pupë t'anis. Mbshtetë për perde të majtë (kahë pupja) një stol i gjatë me do jastëkë të kqij. Para stolit, një tryezë. Siprit do sergijja mbyllë me perde. Në fund n'c majtë, një derë që shpjin në dhomën e fjetjes së Kapedit. N'c djathtë të derës, kundrell zdatku, një harmonium i vogël i ri. Në të djathten, në fund, një shportë pane. Ma andej, një derë në krye të shkallës që të çon siprit n'ani, përtej kabinave t'oficerave. Në qendër një stufë. Në midis të tavanit mvarët një kandil. Perdet e dhomës janë të lyeme në të bardhë. Anija qëndron e palvizuar e drita e zbehtë e dobët që përshkohet nëpër baxhë, shënjon se jashtë asht një ndër ato ditët e mugeta e të qeta, kur Oqeani e deti duken të vdekur. Hesh-tja thehet vetëm prej zhurmës së hapave të matun të dikuj që shkon e vjen sipri, në pupë. Asht gati ora dy e mbasdrekës së njëj ditë të 1895-ës. Mbasi ngrihet sipari, ndjek një ças heshitjeje së thellë. Mandej hyn Gjellë-dasi e fillon me hëjëk prej tryezës cinjat e paka të ngeluna mbas haes së Kapedit. Asht një plak i thim, i veshun me do pantallona të trasha kanpi e me një xhup e fes leshit që i mbulon deri veshët. Shifet se asht kanë baxha; mandej i avitet në majë të shikim të shepjet, siprit kah fundi e prigon me veshë në birë të çelst. Shka ndëgon e ban me u-vrë në fytyrë e me murmurue një truemje të tane inad. Por, ndin një zhurmë pranë derës së djathtë e këthen vrikut të tryezës. Hyn Beni. Asht një djalosh matuf, i rritun si shepjet, me fytyrë të gjatë e të ngushtë. Veshet me një xhup leshit, fes çerkez etj. Diambët i shkrepen prej së ftohti e i avitet shepjet stufes, ku qëndron për pak tue u-dridhë, tue hukatë duert, tue i tundë teposhte, gadi tue që.

GJELLË-DASI — (tue i u-largue friga kah sheh se kush asht) Oh, a ti je a? Ça hukatesh ashtu? Xen vend aty brij stules e nxeheh.

BEN — Bon të f-ttohtë. (Tue u-përpjekë me ndalue të dridhant: tallës) Kush kujtove se do t'ishte... Plaku?

GJ.D. — (ban një lëytzje germushëse. Beni tërhiqet) Shiko e rrij

urte se përndryshej ta diftoj vetë! (Ma njerzishem) Ku ke qenë deri tash?... në kic?

BEN — Po.

GJ.D. — N'ë të nxaftë Plaku atje tue u-prallë me marinarët po ta jep një mësim që s e harron për do kohë.

BEN — Oh, ay s sheh kurrigia (me një za që dëfton një farë nderimi të frigëshem, tuej hjedhë një shikim nalt). Nuk ban tjetër vec shko e oja, si mos të shifte kurrkend e shikon ngulitshem akujt, kah veri.

GJ.D. — (edhe në za të tij ndihet po ay nderim i frigshem) Ay shikon gjithmonë akujt. (Tue u-zemrue pemjëheresh, me grusht të ngritun kahë baxha) Akull, akull, akull! I mallkuem ay e akulli! Gadi tash një vjetë na mban këtu, në këtë të ngrime, të burgosun n'akull si mizat në shirup.

BEN — (me droje) Sss! Mundet që ndin.

GJ.D. — (i zemrue) Po, i mallkuem ay e detnat e ngrimë, e mallkueme këjo balenierë e qelbet, e i mallkuu edhe vetë që kam qenë kaqë i marrë sa me u-nëbarkue! (Tue u-qetsue, si të kuptonte kotsin e shfrymjes së vet, tue lëvte kryet kadalazt, me bindje të thellë.) Asht njeri i gurtë... njeriu ma i ashper që ka udhtue neper detna.

BEN — (me madhni) Njimend.

GJ.D. — Sot skadon kontrata e një dytëqare. Pasha Krishtin! Dy vjet në këtë jete qejsh, pa u-dukë kurrkund hija e një peshkimi të frytshem, me marinarë gjysë të vdekur une pse ushqimet paksohen e janë edhe të pashuna, e të një forë shprese me këthye mbropal! (I pëzmatem) Me këthye! Ka i hare e pves vedin se a kam me vu ma kaqëse në qetë. (I nxehet) Po shka mendon me ba? Me na mbajtë këtu mbasi ka shodue kontrata deri sa të vdesim të gjithë një ose të na dëshmi? Edhe tu këthejshim me here, ushqimet kemi do të na dëshmi. Shka do të bajnë marinarët? A ke ndonjë gjë aty nalt, në kic?

BEN — (Tue i u-avite me një gjysë psherëttjeje.) Thonë se, në qe se sot na vëndosë këthimin kanë jugu, kanë m' u-çue kunder tij.

GJ.D. — (Me knaqë të vrasme) Donë me cue kryet? Asht gjë na e mirë ay njeri e ka; kështu msohet mos me u-sjellë me të si me gjë.

BEN — Akulli asht pakri kahë jugu. Larg, shihet uji. Marinarët thonë se tash s ka si thotë ma mos me këthye.

GJ.D. — (Me tannim) Oh, por ay shikon vetem kahë veri, ku s shihet tjetër vec akull. Ujin ay as që e sheh. Mendon vetem tu peshkimi... po c faj kemi na kur s ka fat m'u-ndeshë në balena? (tue tundë kryet) Më duket se asht tue e humbë mendjen.

BEN — (I tmeruem) Përnjimend të duket se asht i cmendun?

GJ-D. - Asht dora e Zotit mbi 'te. A ke pa ndonji herë njeri që mos të jetë i marrë tue u-prù si ay? (tue shenue derën, në fund) Kush tjetër posë të marrit, kishte me marrë me vëdi gruen, ma të mirën grue të dheut, në një balenirë të qelbët, ndër detna të ngrimë, tue e mbajët të ndryme në këtë akull të mallkuem për gadi një vjetë, në rrezik me i a qitë mendjen e krës përgjithmonë? Sepse duhet dijte që ajo s ka me qenë kurrë si përpara.

BE-N. (trishtueshem) Sa e mirë ishte me mue, përpara... (syt e tij zmadhohen pret frige) se tu bante... si asht tash.

GJ-D. - Eh, po, ishte e mirë me të gjithë. Pa 'te, jeta në këtë barkë s kishte m'u-durue, pse ay asht i eger... shumë, shumë i eger... ma i ziu tregtar njerzish që kam pa. (Tue u-ngerdheshë.) Tash do të jetë i knaqun... që e ka ba gadi me i dalë mendja... E kush mund të thojtë gja? Asht përnjimend mrekulli që s kena dalë meç të tanë në këtë ant... me këtë akull të mallkuem për rreth e këtë heshtim kaçë të thellë sa me të frigue vetë tingulli i zanit tand.

BE-N. (Tue shikue frigueshem kahë dera e djathtë) Tash s më flet ma, më shikon si mos të më njihte.

GJ-D. - S njeh ma kurrkend tjetër... vec atij. Kur i flet, i flet mjaft urtish.

BE-N. - Rrin gjithë ditën tue qepë... e mandej qan vetëm, pa ba zhurmë. E kam pa vetë.

GJ-D. - Edhe unë e kam ndi mbas dere, pak përpara.

BE-N. (avitet në majë të gishtave tu dera e rrin në prigjim) Qan ende, (i zemruem tue tundë grushtin) Në drej duhet të shkojë ay i mallkuem, në postë kund drejtësi.

(Ndëgjoheh dikush tue zbritë nepër shkallë kadalari. Gjellë-dasi merr ngutshem në dorë shiven e pjatave; por i ngutun prej frigate, ndeshë në atë të sipërmen që bien prej tokë e thehet. Mbetë i ngrim, tue u-dridhë nga tmeri. Beni Ertkon me fuqi harmonium-in me një cohë lëshë që ka qitë prej xhepi. Në portën e djathtë duket Kapedani. Keeney që hyn në kabinë, tue hijëkë fesin çerkez. Asht një burrë katërdhjetë vjeç, i gjatë nja pesë kambë e dhjetë gishta, por duket më i shkurtë për përpjestimet e mdha të kraharorit e të shpatullave. Ka fytyrë të mbushun e të vijume nga rrudha të thella, sy të kalhtë-bojehini të rreshkun n'atë egërsin e tyne, nofulla të shtërgume, buzë të holla, flokë ngjyrë-hini të shpeshë e të gjatë. Veshet me një xhakë të trashë të kalhtë e me pantallona po të kësaj ngjyre futë ndër vime.)

(Mbas tij hyn në kabinë nen-komanduesi, një gjatëj i naltë gjashtë kambë, me fytyrë të marume, e rrahan nga motet e kqija. Asht i veshun gadi si Kapedani. Asht nja tridhjetë vjeç.)

KEENEY - (i avitet gjellë-dasit, me fytyrë të vrame. Gjellë-dasi asht i tmeruem në menyrrë të dukëshme e ndëgjoheh të shkrepunt e çinjavë në duert e tij që dridhen. Keeney çon grushtin e gjellë-dasi merr m' u-largue. Grushti zbritet kadalë e zanit i Keeney-t

jehon i urtë) Më duket si me i rã njej krymbi. Asht gadi ora dy, Zotni gjellë-das, e ende nuk keni pastrue tryezën.

GJ-D. - (tue bëlbëzue) P-p-po, Zotni.

KEENEY - Në vend me ba detyrën tuej si duhet, rrin tue folë keq për të tjerët me atë aty (Benit, me zemrim) Këput qafen kendej! Shko e pastro sallën nautike! (Beni turret kahë dera e celun, tue kalue para nënkomanduesit) Mblidhni ato grima cinije, Zotni gjellë-das!

GJ-D. - (bindet me vështirsi) Siurdhnon, Zotni.

KEENEY - Po të theni prap nonjë pjatë, Zotni gjellë-das, të lidhi për konopi e të zhys n'uj të detit Bering.

GJ-D. - (tue u-dridhë) Siurdhnon, Zotni (Del ngutshem. Nën-komanduesi i avitet kadalë Kapedanit.)

NKOM. - S dojshe që timonieri të na ndigjonte tue bisedue, Zotni. Për këtë punë, ju luta që të zbritshim.

KEENEY - (me padurim) Thoni shka keni me thanë, Zotni Slocum.

NKOM. - (tue ulë zanin pavetëdijshëm) Kam frigë se marinaret duen të bajnë turbullime, me shkë shoh unë mbas gjase. Po s u këthyet, të gjithë sa janë kanë me cue krye. Sot skadojnë të dy vjetët e kontratës.

KEENEY - Ju duket se po më thonë nonjë gja të rë, Zotni Slocum? E ndij ka herë, E i kam vëjtë edhe turijt e tyne të mbra-peshë e dembelin në më cillen panjohtë.

(Çelet dera në fund e shikët në prapë saj ZOJA Keeney. Asht një grue e vogël e dobët me fytyrë të mbel, e veshun në të zeza e pastërtisht. Ka syt e shquar nga të gjatë e met e fytyrës e tërhequn e të zbehtë. Shikon e frikëse kalë kalëja e rrah e shtangun, si e guzue me nga një tmer i panjohun tue shtërgume nervozisht duert. Dy burrat sjellen me e shikue.)

KEENEY - (me ton të njej dashunio së vrazhde) He, Annie?

ZOJA - (si tue u-largue nga një andërr) David, unë... (hesht. Nënkomanduesi drejtohet kahë dera)

KEENEY - (tue u-kthye aty, ashpërsisht) Pritni!

NKOM. - Siurdhnoni.

ZOJA - mbas pak heshtjeje, gjatë së cillës duket se përpiqet me m'u-dhë mendimet) Mendojshe që ndoshta... kishe me dashë me hype pak nalt me thithë pak ajr të freskët. (Mbetë përvojtnisht aty, tue pritë lejen e tij. Kapedani e Nën-komanduesi shkëmbejnë një shikim që do të thotë dishka.)

KEENEY - Bën shumë të ftohtë, Annie. Ma mirë rri këtu poshtë sot. Alje nalt s shihet tjetër vec akullit.

ZOJA - (me za të njiiltoje) E di... akull, akull, akull! Por këtu mbrendë s shihen vec këto perde. (Bën një lëvizje neverjtej)

KEENEY—Mund ti bijshe harmonium-it, Annie.

JOZA—(e vrantë) E mnij harmonium-in. Më ban me mendue tu shtëpia.

KEENEY—(me ton lehtësisht të fyem) E kam marrë vetem për ty.

JOZA—(e turbullueme) E dij (Largohet nga ata e shkon kadalë drejtë stolit të gjatë në majtë. Çon një perde e shikon jashtë e pastaj bret me gëzim) Ah, uji! Uji i lirë! Larg! Ç'gëzim mbas gjithë këtyne muejve akulli. (Sjellet kahë ata me shikim të shndërruem nga hareja) Ah, tash duhet pa tjetër të hypi nalt e ta shoh, David.

KEENEY—(tue u-mirrolë) Ma mirë jo, sot, Annie. Ma mirë me pritë një ditë me diell.

JOZA—(dëshprueshem) Po në këtë vend të tmershem s ka kurrë diell.

KEENEY—(me ton urdhnimit) Sot, ma mirë jo, Annie.

JOZA—(vullneti i saj përkulet kthjellueshem përpara këtij urdhni) Shumë mirë, David. (Rrin palëvizë tue shikue drejtë para vedit, si e marrun meç. Dy burrat e shikojnë të shqetsuem.)

KEENEY—(ashpërsisht) Annie!

JOZA—(e lodhun) Po, David.

KEENEY—Duhet të flas me Zotni Slocum për punë... që i përkasin anis.

JOZA—Shumë mirë, David. (Del kadalaz, nga fundi, tue mblyllë derën veç për tri të katerta)

KEENEY—Asht ma mirë mos të gjindet nalt po që se ngajnë turbullime.

N-KOM.—Siurdhnoni.

KEENEY—E turbullime do të ketë pa tjetër. I ndij ndër eshtna të mij (Nxjerr një revolë prej xhepi së xhakëtës e e qyrë.) A e keni edhe ju?

N-KOM.—Siurdhnoni.

KEENEY—S ka me qenë nevoja me i perdorë pse e dij se me ç' ora kam të bajë por duhet me u a shti frigen. (Tue u-nger-dheshe) Kurrë der tash s e kam perdorë e pra vështirsi kam pasë si në tokë si në detë: e para se me vdekë kam me kaluem edhe të tjera, jam i sigurtë.

N-KOM.—(tue ngurrue) Ateherë s e kemi mendjen me këthye?

KEENEY—Me këthye? E kur ka nodhë, Zotni Slocum, që vetë kam cue velat për kahë Jugu me katerqind vozga të shkreta peshku në stivë?

N-KOM.—(me ngut) Pa tjetër, kurrë, Zotni... por ushqimet mungohen.

KEENEY—Kanë mjaft edhe për do kohë, në dijsin me i perdorë me kursim; uj, pastaj ka boll.

N-KOM.—Thonë se s'halet ata shka ka ngelë, e per ma teper, sot skadojne dy vjetet e kontrates. Kur të kthejmë, munden me ju qitë punë ndër gjygie.

KEENEY—Në djall të vejne! Të bajnë shka të duen. S kam kujdes për pare. Por s mund të kthej pa peshk! (Tue i hudhë një shikim të mprehtë Nen-komanduesit) Mos ju asht mbushë mendja m'u-ba advokat detar, Zotni Slocum?

N-KOM.—As s më shkon mendja, Zotni.

KEENEY—Po për shka duen me këthye tashti, ata kastraveca? Pjesa që u takoa prej katerqind vozgave as për duhan bythchesh s u del.

N-KOM.—(kadalazi) Besoj se duen me këthye ndër shtëpijat e veta, ndër familjet e veta.

KEENEY—(me shikim shbirues) Edhe ju keni dëshirë me këthye. (Nenkomanduesit ulë syt i pshjelluem përpara shikimit të tij të mprehtë) Mos gënjeni, Zotni Slocum. Ju a lexoj ndër sy. (Me një të ngërdheshun tallse) Shprej, Zotni Slocum, që s keni m'u-ba me marinaret kundër meje.

N-KOM.—(i fyem) S keni të drejtë me ulë kësodore, Zotni.

KEENEY—(i knaqun) E pritham Tom, leni tash dhjetë vjetë me mue e kam qenë vetë që ju kam mesue gjojen e balenes. Kurkush s mund thojë që unë nuk jam një Zotni i mirë, me gjithse pak i ashpër.

N-KOM.—S mendohet tu vohet, Zotni, kur dritshe për këthim. (Dëshprueshem) Zoti Keeney, Zotni... duket se s gjindet mirë këtu, duket se vuen... të shiktit, fati i keq në peshkim, akulli e të gjitha tjerat.

KEENEY—(i transuem me ton fortim, por pa rrebtësi) Kejo gjë më përke me vetem, Zotni Slocum. Do të ju a dije për ndërë mos m'u-marte me kë punë. (Deshetje) Së shpejtit akulli do të shkrihet edhe në vetë. Sot i kam da të porat sheja. E kur akulli të shkurtoj e të shkurtoj dielli Atëherë ka me e marrë prap vedin. (Një heshtje tjetër, mandej tue shbërthye) S asht para, Tom, që m'ndale në detat e porit: nuk mundem me këthye në Homeport me katerqind vozga të shkreta peshku. Ma mirë me vdekë. Kurrë nuk kam këtu pa ngarkesë të plotsueme. A s asht e vërtetë?

N-KOM.—Po, Zotni; por këtë herë ju ka ndry akulli, e...

KEENEY—(mbuzes) A ju thotë mendja se do të më besojshin: të gjithë ata kapedana që i kam mundë gjithmonë, në çdo rrugë? A s ju duket si me ndigjue tue më qeshë mbas shpinde?... Tibbotts e Harris, e Simms e tjerat... e të gjithë ata të Homeport-it tue u-tallë: «David Keeney që krenohet se asht ma i miri gjuetar

balenash i Homeport-it, ka këthye me katërqind vozga të shkreta peshku? (këtu bahet si i tërhuz e i bien me grushta rrasë së mermertë të çarënikut) Djall! Due me e këthye anijen plot o s'ka. Shka dijshe vetë për këtë akull? Tash tridhjetë vjetë që jam në det kurrë s'kam pa një stinë kaq të keqe, por tash akulli po nise me u-shkri. Mbrenda pak ditësh ka me u-shduke shqimit. E këndej pari për rreth, janë gjithë ato balena. Jam i sigurtë e nuk jam rrejtë kurrë. Peshkimin do ta baj si do që të jetë e, pasha Zotin, s'këthej dër të ngihem!

(Nga dhoma në fund mbrrin za i ndrydhun fshajmësh. Dy burrat heshtin për një ças tue ndëgjue. Mandej Keeney i avitet derës e shkon. Ngurron për pak si të duente me hy, mandej e mbyllë kadalë derën. Joe, një gjuetar i posaçëm balene, njeri i gjatë e i shndoshtë, me një fytyrë të shtypun e të pakandshme, hyn nga e djathta e ndalet, tue prite që ta dallojë Kapedantin.)

KEENEY—(e sheh tue këthye) Shka ban ti i ngulun aty si matuf, marinari? Fol!

JOE—(i turbulluem) Na duem... marinaret, zotni... duen me cue një dërgatë me folë me ju.

KEENEY—(i zemruem) I marrë... (ndalohet e vazhdon tue u-ngërdheshë) Le të vijm. Po i pres.

JOE—Po, po, Zotni. (Del)

KEENEY—(me një buzëqeshje të zymtë) Oe turbullimet që më lajmuet, Zotni Slocum; por do ti sosim shpejt. Këto gjana asht mirë me i kndirë qysh në krye, pa i lanë me vijue.

N-KOM—(me kujdes) A duhet të zgjoj të Parin e të Kater-tin, Zotni? Ndoshta kemi me pasë nevojë për ta.

KEENEY—Jo, leni të flejnë. Mjaftoj unë, zotni Slocum.

(Ndëgjohe zhapllimë e pshtjellueme hapash jashtë e pesë antare të grupit të detarëve, t'udhëhekun nga Joe, mbushin kabinën. Të gjithë janë të veshun njëlloj, me xhup, çizme etj. Shikojnë me shqetsim Kapedantin, tue sjellë në dorë fesat çerkez të tyne.)

KEENEY—(mbas pak pushimi) Hë? Kush do të flasë?

JOE—(me guxim të pa fytyrë) Une.

KEENEY—(tue e kundruet ftohtë prej së nalti poshtë) Ah, ti? Thuaj shpejt shka ke me thanë.

JOE—(tue u-orvatë mos m'u-përkulë përpara shikimit të Kapedantit e tue u ikë syve të tij) Kontrata e jonë ka skadue sot.

KEENEY—(i ftohtë) S po më thuaj gja të rë.

JOE—E, me shka shihet, s'e keni menden m'u-këthye kahë jugu.

KEENEY—Jo, as s'kam me këthye për deri sa anija mos të jetë plot me peshk.

JOE—Nuk mund të shkojmë në veri me të tanë këtë akull.

KEENEY Akulli po nisë m'u-shkri.

JOE—(mbas pak heshtimi, gjatë të cillit të tjerët murmurojnë me inat midis vedit) Gjella që na japin tashti s'hahet.

KEENEY—Edhe kështu si asht, për ju asht mjaft e mirë. Gjind ma të mirë kanë hangër edhe ma keq.

(Nga turma ngrihen thirrje tallesh.)

JOE—(tue marrë zemër kahë ndihet i mbshtetun) Po që se s'këthejmë me një herë, na s'punojmë më.

KEENEY—(i ndezun) Ah, s'don me punue më?

JOE—Jo; e në gjyqë kanë me na dhonë të drejtë.

KEENEY—Drejt ju marrë me gjithë gjyqë! Këtu jemi në det, e mbi këtë anë ligjen e baj vete. (tue u-drejtue kahë marinari) E të parit që s'ndigon i ve prangat.

(Nga turma dalin thirrje tjera minje. Zoja Keeney duket tu dera në fund, e shëkon skenën me sy të sgurdulluem. Kërkosh s'kujtohet për të.)

JOE (me guxim) Por na ngrejme krye e këtë barkë të vjetër e këthejmë kahë shtëpija. Si thoni ju dielm!

(Ndersa këthen kryet kahë të tjerët, Keeney i bien, nufullës. Joe bien si planç e ngelë pa levizë. Zoja Keeney bertet e mshfë fytyrën ndër duar. Marinaret nxjerrin thikja e marcia me mësy, por ndalen para revolteve të Keeney-t e të komanduesit.)

KEENEY—(me sy që i qeshin shkenjtja e za keragues) Ndoluni! (Marinaret i aviten njërit tjetrit në një heshtje të zymtë. Zani i Keeneyt tingllon tallës. A morët vesh që s'ju ban mirë me cue krye në këtë anë? Këtuani ndë rrethë tuella, e... (shtyn me kambë, perubzshem, trupin e Joës) merrni edhe këtë me vedit. E mbani mend: të parin që flutur me qite ljalë e ftohi. Mbani mend e thojani edhe të tjerë. Haj, haj! Shpejtoni! (Të mundun e të heshtun, marinaret dalin një nga një, tue marrë me vedit Joe-n. Keeney i shallet. Nënkomanduesit me një të qeshun e futë në xhup revolën) Shkoni në Zotni Slocum, e shifni mas të na bashkonje tije. Janë të poshtër. Mbas tashi, ka me na u-dalë me i hënë syt mirë, i njoh.

N-KOM.—(vardhnoni, Zotni.

(Del nga djathtë Keeney ndëgjon të qamet hysterike të të sho-qes që a'vitet ngathtë.)

KEENEY—(tue i mbshtetë mbi shpatull krahun, me një dashuri t'ashpër) Hajt Annie. Mos kij frigë. Me kaq mbaron këjo punë.

ZOJA—(tue u-largue si) S mundem me durue ma! S mundem!

KEENEY—(ambelsisht) E shka s'mundesh me durue, Annie?

JOZA—(me za vajtues) Këto gjana tmerrsisht të kaja, këta shtaza marinarësh, këta ani të mnishte, këtë dhomë që më dan si burg, akullin gjithkahë e heshtjen.

(Mbas këtij të shfryem qetsohet e fshin sytë me façoletë.)

KEENEY—(mbas një pushimi, gjatë të cillit e shikon pa dijte shka me ba me vetulla të mbledhuna) A të bien në mend, Annie, une s'dojshem që ti të vijshë me mua në këtë udhëtim.

JOZA—Po un' dojshem me ndeje me ty, David, kupton? S' dojshem me të pritë në shtëpi, atje krejt vetem, si gjatë gjashtë vjetve q' se jemi martue, me ndeje të të pritë, zgjue natën... m'u dridhe... me mende të zbrazte... pa mujtë ma as me shkue në shkollë sepse ishem grueja e David Keeney-t. Androjshe me lundrue nëpër Oqeanin e madh, të haptë me name. Dojshem me pa gjindë afër në rrezik e në fuqi të jetës sate. Dojshem me pa në ty heroin për të cillin flet Homeport. Kurse... (zoni dridhet) Gjej vetem akuj e të ftohtë e të kaja! (i këputet zani).

KEENEY—Ta kishem thanë ma parë, Annie. «Gjoja e balenës nuk asht e rahatshme» të kam thanë «ma mirë rri në shtëpi rahat...» (tue tundë kryet) Por ty s'kish gjja që ta ndronte mendjen.

JOZA—(me ton të lodhun) E dij, e dij që s'asht faji i yt, David. Por s'të besojshë. Ndoshita androjshe Vjatinget e librave prallash e kujtojshë se edhe ti je një sish.

KEENEY—(tue protestue) Jam mundue sa kam mujtë me ba anin të rahatshme e të pritun. (Joza Keeney shikon për rreth me përbeje plot urretje) Kam cue e kam marrë deri atë harmonium tue mendue që do të ngushilloheshe tue i ra ndonji herë, kur merzitimi e për rreth mbretnon heshtja.

JOZA—(e lodhun) Po, ti je prurëzjerishem, David. E dij. (Shkon kah e majta e çon një perde tue shkue jashtë mandej pa pritë vikatë) S' due me ndeje ma... s' mundem me ndeje ma e mbyllun këtu mbrenda si e burgosun (Ngat kahë ay e i ven krahet në qafë, tue qa. Ay i mbshtetë krahin mbi shpatull në mbrojtje) Më largo prej këndej, David! As me mendue s' mundem ma. Më duket se heshtja e të ftohtit më grimcojnë trunin. Dru! Më co në shtëpi!

KEENEY—(e largon me krahe e shikon në fytyrë angushtisht) Shko e bjer, Annie. S' je në vedit. Ke ethe. Syt e tu janë të cuditshem. Kurr s'të kam pa kështu.

JOZA—(me qeshje hysterike) Akulli, të ftohtit, heshtja... Njeriu bahet i... cuditshem pa tjetër.

KEENEY—(me za ngushillues) Mbrenda një ose dy mujsh, ne na dashte fati, se shumtit tre, anija ka me qenë deng me peshk e atëherë sa ma shpejt që të jetë e mundun ngarendim kah shtëpia.

JOZA—Po s' mund të presim deri atëherë... Unë s' mundem me pritë. Due me shkue në shtëpi. Dhe marinaret duen me këthym ndër shtëpia. Bahesh i egër tue i mbajtë ketu. Duhet të këthesh. S' ke si përligjesh toshma. Kahë jugu ruga asht libru. N' e pac zëmër, duhet të këthesh pa tjetër.

KEENEY—(ashpërsisht) Nuk mundem, Annie.

JOZA—Pse s' mundesh?

KEENEY—Një grue s' mund të kuptojë arsyt e mija.

JOZA—(si e marrë) Pse janë orsyë budallojsh, ide të ngulna në mende. Oh të kam ndigjue tue folë me nënkomanduesin. Ke frigë se të qeshin kapëdanat tjerë pse këthesh pa plotue ngarkesën. Don me e majtë emnin e mirë edhe tue u rrahë e tue lanë me vdekë marinaret e mue tue me cmendë.

KEENEY—(tue shtërngue në përqeshje nollat) S' asht për këtë gjja, Annie. Kapëdanat tjerë s' kishin me guxumë kurrë me më qeshë. S' asht pse të tjerët po më qeshin... por... (ngurron tue u-rrekë me shprehë mendimin e vet) E din... (i thmonë kam ba kështu... qysh preri të parit udhëtim si kapëdan. Gjithmonë kam këthye me barken plot... e... me duket si të mos me e bërë tash... s' dij pse. Kam qenë përherë i pari gjuetar balene në Homeport e... S' me kupton, Annie? (E shtikon për syt e saj janë ngulë dikund aty përpara saj e s' ndigjon Annie! (ajo vjen në vedit me një të kyem) Si grue e mirë që të, nyn (mbrendë Annie! S' je mirë.

JOZA—(tue mos e ndëgjue me shkue kahë dera në fund) David! Të lutem, a don me këthye?

KEENEY—(ambëlisht) Nuk mundem, Annie, s' pakut edhe për do kohë. Ti s' me kupton. S' mundem me e lanë peshkimin.

JOZA—Po të kishë nevojë për parë asht punë tjetër. Por s' ke nevojë: ke gjatë.

KEENEY—(me padurim) As s' mendoj për parë. Kaqe të lakmueshem me di?

JOZA—(me za të lodhun) Jo... s' dij... s' i a dal me marrë vesh... (me të folun të përmbledhun) Kam shumë nevojë m'u gjindë në shtëpinë të me të qenë me pamë rishtaz kuzhinen e me ndëgjue m'za grueja që të më flasë e të përligjem. Tash dy vjet! Më duket si me pasë kalue shumë kohë... si të kishem vdekë e mos të mujtë me këthye ma.

KEENEY—(i shqetëm në kujdes për tonit të saj të cuditshem e pret shikimit të tjetër) Ma mirë shko e bjer, Annie. S' je mirë.

JOZA—(mbas pak, tue u-shkue syve me një lëvizje të lodhun e të trishtue) Me të dorës! Sa kohë kishte me u-dashitë me arrijë në shtëpi po ta nisëshim qysh tashu?

KEENEY—(tue u-vra) Nj'a dy muej, Annie, po të na ndihmonte fati.

ZOJA (njej me gishia, mandej murmuron me një buzëgëshje shantase) Kishte me qenë gushti, fundi i gushtit. Me njiçetë e pesë gusht jemi martue, David?

KEENEY - (kqyrë me mshefë mallëngjimin e ngjallun në të nga kufimet e flet tue mbajtë vedin) E ty a s të kujtohet?

ZOJA - (tue vu prap doren mbi sy mjegullueshem) Ketu midis akujve... Mamendja po më braktisë. Kanë kalue sa kohë. (Pushim, mandej, me një buzëgëshje andrratore) Tash jemi në qershier. N'oborrin para shtëpis lejlakët do të jenë tonë lule, gjatë murit anash në lule-kacen e bardhë do të kenë bulue gonxhet e para.

(Mbulon befaz fytyren me duer e i a nisë vajit.)

KEENEY - (i turbulluem) Shko e pushò, Annie, po shkon dam tue q kështu kot.

ZOJA - (tue e perqafue papritë) Ti më don fort, a po jo, David?

KEENEY - (i habitun, e padijtë kahë me i a mbajtë para këtij shërbëthimi të papritun) A të due? Pse më pyetë, Annie?

ZOJA - (tue e tundë egërsisht) A më don, David? Ma thuej?

KEENEY - Jam yt-shoq, Annie e ti je grueja e jeme. E si mundemi mos me u-dashtë mbas kaqë vjetesh?

ZOJA - (tue shkundë edhe ma fort) Më don, pra, thueje!

KEENEY - (me thjeshti) Të due, Annie.

ZOJA - (tue marrë frymë ltrshëm, i leshon krahët. Keeney e shikon me ankth. Ajo fërkon syt me dorë e pëshpëritë si me vedi) Mendoj ka i herë: të kishem pasë një imi. (Keeney largohet nga ajo i turbulluem thellsisht. Por ajo e kapë për krahun e e shterrgon që me e shikue në fytyrë ngultazi) A kam qenë për ty një grue si lypet, David?

KEENEY - (me za ku dahet mallëngjimi) Ma e mirë s kishe me pasë si bahet, Annie.

ZOJA - Kurrë s të kam lypë gja tjetër, vërtetë, David? A asht e vërtetë?

KEENEY - Ti e din mirë se vetë s ishe kursye me të dhanë të gjithë shka më kishte ardhë përdorë, Annie.

ZOJA - (si e trenueme) Atëherë këtë herë vetëm, pashe dashunin teme, pashe hatrin e Zotit... më këtë në shtëpi! Këjo jetë po më mbyetë... me këtë vrazhdësi, me këtë të ftohtë, me këtë tmer. Po los moc. E parandijë. E daj në heshtjen që na rrethon... nder të tana keto dit të zymta e të njellojta. S mundem me e bajtë ma këtë jetë (tue q a me denesë) Do të cmendem, jam e sigurtë. Me co në shtëpi, David, për, në më don ndopak. Druë. Pashë hatrin e Zotit, co-më në shtëpi.

(I hudhet në qafë, tue q mbi shpatull të tij. Fytyra e Keeney-t dëshmon rebeshin e furishem që ndryn mbrenda. E largon me krah; me shprehje ma rambel. Per një ças shpatullat e tijja perkulen, si t'ish

mplakë aty papritmaz, e shpirti i tij i hekurit përulët para fytyrës me lot të të shoqës.)

KEENEY - (tue fotë me të vështirë) Mirë pra, Annie... Per dashunin tande; mbassi thue se ke nevojë.

ZOJA (si e marrë nga hareja, tue e puthë) Zoti të bekoftë, David.

(Ay largohet heshtueshem nga ajo e drejtohet nga kryet e shkallës. Shi natë ças dikush ecë neprë shkallë e Nenkomanduesit hya në kabinë.)

N-KOM. - (i ndezun) Akulli po shkrihet në veri, Zotni. Marinari i rojëz thotë se ka një rrugë kalimi e përtej uj i kulluet.

(Keeney ngrihet si të delte nga një gjum mñjistar. Zoja Keeney shikon Nen-komanduesin.)

KEENEY - (si i marrun moc tue u-përpjekë me përmbledhun vedin) Rrugë kalimi? Në veri?

N-KOM. - Siurdhnoni!

KEENEY - (me za që bahet papritë i ashpër e vendimtar) Atëherë banu gadi e do të kqyrim me kaluë.

N-KOM. - Pa tjetër, Zotni.

ZOJA - (në lutje) David!

KEENEY - (pa i vu vesh) A kanë me ndëguie pa fjalë mari-narët o ka me u-dashtë me i shtërriçus?

N-KOM. - Kanë me ndëguie paen vedit keni me pa. I keni trembë mjaft, Zotni, Tash janë të shtruem si qingja.

KEENEY - Atëherë shtini të punë... të dyja skuadrat (i vrantë e me vendim të prem) M'atë anë akullit ka balenë, do ti nxamë.

N-KOM. - Pa dyshim, Zotni.

(Del me ngut Pak, shapa nga nat vijen shume hapash e ndëgo-het zani i Nen-komanduesit që jep urdhna.)

KEENEY - (tue fotë me vedi me po të naltë e në tallje) E vetë që qeshë tue këthye qen me bish ndër shalë.

ZOJA - (në lutje) David!

KEENEY - (ashpërsisht) Grue s duhet me u-përzi në punë të burrave tue i dobësue. Ti s mundesh me i kuptue ndjesit e mija. Per më qenë shoq për të cilin ti të krenohesh duhet të jemë burrë. Peshkimin nuk mund ta la.

ZOJA - (prap tue i u lutë) David! Nuk do të këthejsh, pra, në intepi?

KEENEY - (si marta ndëgjonte pyetjen e me ton urdhnues) Ti s ndihesh mirë, Soko e bjer pak. (Drejtohet kahë dera) Më duhet të ngjitem pak nalt. (Del)

ZOJA - (leshon një britëm të mbrame angushtore) David!

(Heshtje. Ajo fërkon syt, pastaj shërbëthen në një gaz histerik. Shkon tu harmonium-i, ulët e i bjen me vrull njëj hymni të posaçëm. Keeney hyn rishtazi e ndalet tue shikue i zemruem. I shkon afër e e kapë panjerisht për shpatullash.)

KEENEY - Grue, c'janë këto morrina? (Ajo qeshë e cmendun e ay i largohet i tmeruem) Annie! Çka është? (S'pergjegj. Zani i Keeney dridhet) a s me njoh, Annie?

(Me duer ndër shpatulla e shtërngon me u-sjellë në mënyrë që ta shikojë ndër sy. Ajo e vren me një shprehje budallë, ndërsa ndër buzë ka një neqeshje avulllore. Ay largohet e ajo nisë rishtazi ti bijë harmonium-it kadale.)

KEENEY - (tue u-kapërdije me të veshtirë, me një pëshpëritje të marrun, si të fliste me zor) Thae pare... se do të cmendëshë... O Zot! (nga nalt arrin një britem e zgjatun... çqo flamurin, çq-o-o-o-h!) Mbrapa, nga baxha duket fytyra e Nenkomanduesit. Ay s ka si e sheh Zojen)

N-KOM. - (me nxitim të madh) Balena, Zotni, një grumbull i madh... një tre mil kahë ana e tribordit... aso të mdhashi!...

KEENEY - (i ndezun aty për aty e i tërhjekun pret veprimit) A i keni ulë barket?

N-KOM. - Siurdhnoni!

KEENEY - (i vrashtëm, me vendim) Po vij edhe unë.

N-KOM. - Po, po, Zotni. (I gezuem) Tash kemi me ba gjoje të mirë, Zotni.

(Tërhyjë koken e ndëgjohej tue-dhanë urdhna të tjerë.)

KEENEY - (tue i u-këthye së shoqes) Annie! A ndjeve! Do të kemi gjoje të mirë (Ajo s'pergjeget e duket si mos me e ditë që ay është aty. Ay qeshet me një gaz të vrashtës si gjame) E dij që tallesh, Annie. S'ke met në krye (me angushti) Vertetë? Tash do të baj një gjoje të mirë... Edhe pak kohë, Annie, e mandej ke-htëjmë në shtëpi. Tash s'kam si këthei, më kupton? S'mund e la gjojen. (me tmerr të papritun) Pergjegjëmi! S'je e cmendun, apo jo?

(Ajo vijon ti bijë harmonium-it pa përgjegje. Nga baxha duket prap Nenkomandanti.)

N-KOM. - Gadi, Zotni.

(Keeney i sjell shpinden të shoqes e me hapa të mdhaj drejtohet kahë dera ku ndalet një ças për ta shikue plot ankth, tue luftue me u vu fre ndjesive të veta.)

N-KOM. - A po vijni, Zotni?

KEENEY - (me fytyrë që bahet papritë e egër e e vendosun) Erdha.

(Këthehet e del me vrull. Duket se Zoja Keeney nuk kujtohet, kaqë e rrxanun ngjan me harmonium-in. Rrin aty me sy gjyjtë të mbyllun tue tundë trupin prej së majtes n'ë djathtë, simbas rrythmit të hymnit. Gishtat e saj levizin gjithnjë ma shpejt. Ajo vijon me i ra harmonium-it marrisht e tue gabue notat, ndërsa

BJEN SYPARI

Përkethey nga ALNI

ARKEOLOGJI

THEATRI I BUTRINTIT

Teatrit i vjetër, me gjithë ser rrjedh prej burimesh të ndryshme e të lashta dhe prej të cillit kemi theatrin modern, që krijue prej Grekëve të vjetër. Pjesël përbase të theatrit (shkallat për spektatorët, orkestren ose platën e soçme dhe ngrehinën e shkënës) i gjejmë të gjitha tua Grekët dhe më vonë, me pak ndryshime në Romakët.

«Theatron» sikur e kuptojshin të vjetrit, është grumbulli i spektatorëve ose vendi në të cilin mbledheshin dhe rrijshin njerzija për me marrë pjesë në ceremonit fetare, procesione, e mbledhje të tjera. Kshtu shohim të dalin në shesh si reflektim i organizimit shoqruer të kohës në të cilën u ndreq, dhe të paragesë çfaqje teatrore me vende të barabarta të të gjithë, me përjashtim të rreshtit të parë poshtë, që nxehet prej priferinjve të vendit. E shohim të venduem në të rane të një kodre, me shkallët në këte të rane dhe me ngrehinë skenike të rrafshin përtri. Përposë kësaj, kodra shërbonte si vend për t'imi atëherë kur jashtzakonisht vendet e shkallave ishin të rrxanuna dhe spektatorët të shumë.

Nji theater i kthille, i plotësiun krejtësisht, është zbulue në Butrint prej Misjonit arkeologjik italian, në kryesin e Luigi M. Ugolini. Ky theater ban pjesë ndër të gjitha ma të randisime qe u bane në Shqipni e vërtetërisht të Butrint, ku bjen në sy për bukurin dhe për trashitë e lila monumente. Në qendër të madh por mijat mirë i rruetun, shtr të gjithë theatrit greke, edhe theatri Grek i Butrintit, ka shkallat për spektatorët, platën, ngrehinën e skenës dhe është mbështetur në një kodër tue i dhanë rasën, aty-në që merrsh pjesë në t'arje, me gjithë edhe nji panoramë të bukur.

Ka t'rendëthet shalla dhe duket se ka pasë edhe të tjera qe janë humbë e në gjendje ma. Këto shalla mund të jenë ndoshë të të t'hekurll q'arë ndërtesa skenike duket të jetë rronakë. Ajo q'arë e përbanë, ende sot, prej nji muri me tre lloje. Ndër llojet e t'arë harqev janë disa zgavrra mbrendës të cillave gjndeshin disa trupore. Mbas gërmimeve u gjeten edhe trashitë q' zbuluojshin theatrin. Prej këtyne mjafton të përmendim ato t'Agrippa, Agrippa's, Ercolanense-s dhe t'asaj të ma randisimes qe pikatë për kah bukurija, Hyjneshës së Butrintit, të cilën Uguini e pat kujtue të shkollës së Fidia-s, mjeshtrit të madh grek.

Theatrit është i pasun edhe me mbishkrime, e këto ndër shkallat e ndryshme. Në njemin prej këtyne mbishkrimeve marrim vesh të theatrit u godit për me nderue nji zot, emmi i të cillit nuk

kuptohet dot. Mundet qi të jetë kanë kushitue hyut Dioniz, sikurse nji shumicë theatrash grekë; por këtu del në shesh nji emen tjetër: Asklepios. Kët emen e gjejmë ndër mbishkrime të tjera të shkallave por edhe përbri këtij kemi nji tempull të vogël dedikue hyut Eskulap, zotit të mjeksis. Mbrenda këtij tempulli u gjet edhe nji trupore pa krye, të cillen Ugolini e mendon të ndonji prifti qi shërbente në këte tempull.

Na ban, pra, të mendojmë qi theatri të jetë kushitue më tepër Eskulapit, si të gjetunit e theatrit brj këtij tempulli ashtu edhe truporja e sipër përmendun, mbasi dijmë se shumica e theatrave greke u gjet përbri ndonji tempulli, dhe se zakonisht bante emnin e atij hyu kujt ishte kushitue tempulli.

Theatri i Butrintit përveç bukuris qi paraqet asht interesant edhe pse dishmon randësin qi qyteti i Butrintit pat pasë në periudhën Helenike.

Skender ANAMALI

PER NJI BIBLIOTHEKE JURIDIKE SHQIPTARE — Interesohet dhe punon gjyqtari i Shkodrës, Z. Dr. Ehid Tedeschini. Ka në projekt të fillojë me botue vepra me karakter thejshesist juridik, për të formue kështu me këto botime të herë-pasherëshme dhe me forma vllimesh gjithëherë të njiilloshme, koleksionin e Bibliotekës Juridike Shqiptare. Ndër këto botime afro 100 faqshe, do të prodhohen artikuj të nji randësie se veçantë për të drejtën Shqiptare, do të riprodhohen të tjerë të shpërndamë andej-këndej; do të rrahën problema e do të mbledhën dokumenta vizaresh të ndryshme juridike. Në kaq, Dr. Tedeschini asht në përgatitje të këtyne botimeve:

1) «Indeksi i Legjislacionit Shqiptar», qe fillue për vjetit 1920 me disa shënime mbi ligjet e përparshme;

2) «Sistemi juridik i Kanunit të Lekë Dukagjinit» simbas kriterëve moderne;

3) «Introduktum në të drejtën Shqiptare» qe asht nji paraqitje sintetike-historike e sistemit juridik shqiptar për elementat e nj.

Gëzohejm kur shohim se vullnet-mirët, sidomos kolegët tonë të ri i janë përveshë punës me zell e me durim. Tashma duhet ta kemi guxim me ba diska, me prodhue. Mjafi me trumbetime e me fjalë të mëdha. Mos të heshtin pleqët, mos të rrinë të ploget ata qe janë të aftë me prodhue e me e ndriçue gjendjen juridike shqiptare. Na kemi ndërm për nji Doeti, Orologaj, Benusi o tjetër. Por, u lutemi mos të mjaftojmë vetëm me këshillë e me predikime. E dijmë se ata kanë shumë halle të tjera, por dijmë se kemi urgjencë njikohësish edhe për nji reforme apo sistemin de finitiv të Legjislacionit Shqiptar, qe fillue nga ligjet e vjetra të «Mexheles» qe aplikohen ndër shumë rasta ndër në E «Mexheles» nuk mund ta dijmë si duhet e nuk mund ta studiojmë në të rrit me gjithë përkëthimin frengjisht të Josungut. Do t'ishte nevojë e domosdoshme, bile, që ndokush ta merrte barrën e mbledhjes në nji vllim të vetem të të gjitha dispozitave otomane të përdoruna ndër në, per me hy kështu në radhen e koleksionit per të cilin shënojmë sipri.

BIBLIOGRAFI

NGA KRYEVEPRAT E LETËRSIS GJERMANE

G. HAUPTMANN: Pëlhurtarët

Në historin e shvillimit ekonomik, faza e parë e fo-mimit i'ndustris, kur punëtorët nuk ishin ende të grumblluem ndër fabrikat e mdha, por punojshin ndër shpizat e veta, quhet periudha e punës në shpiz e asht faza në të cillen spekulillim mbi fuqit prodhuese të klasës punëtoze ka paraqitjet e veta ma çnjerezore.

Pëlhurtarët e Gerhart Hauptmann-it i përket kësaj periudhe. Në mbretimin e Frederik Wilhelm IV pat nodhë ndër malet e Shlezis një kryengritje e pëlhurtarëve, kujtimin i'cëqthës i së cillës mbet der vonë i gjallë ndër mëndjet e bamesave t'atyne malcive. Në pesë aktet e kësaj drame paraqitet gjëndja e punëtozëve para kryengritjes e gjatë kësaj.

Nuk ka këtu as vehtje të dame në shes, as nje vister nodhjes së vatrume. Vehtje janë pëlhurtarët nga njena anë, e shfrytëzuesat e tyre nga ana tjetër. E drama shtjellohet tana në marëdhënjat e këtyne dy grupeve shqonore kaq të largta. Atmosfera asht e mbylltë, e ndërm një atmoqe të vrantë ku s'ndrit kurr i ças në rrezet drite, përveç se atëherë kur këto rreze ka në vërren e gjallit ndriçoi mbi nje kënd gjaku.

Të parët mbresë e gjendjes së jetëtrume e pëlhurtarëve e kemi në njga shprehje përpara të famës. Asht nji dritë e shënte qe shpërfaqet me qarte, e në nje omone e madhe të famës Dreissiger në Peterswaldau të Shlezis tëndet pagesa e punës qe kanë bamë ndër shpizat e veta pëlhurtarët. Në bashkjalimin midis punëtozës Baeker a fabri-

kantit Dreissiger kemi vegimin e qartë të humnerës qe ndan dy klasët. Punëtorët nuk dijnë me gërmue ma thellë në fenomenet e pshtjellueme ekonomike. Në Dreissigeria ata shohin burimin e mnamun të krejt mjerimit të tyre e kundër tij ata shkrepin të tanë mmin e tyre të verbët.

Këjo notë muije vashdon me zotmue n'atmosferë të turbullueme gjithnjë në aktin e dytë. Kësra në aktin e parë kemi pasë në faqimin e punëtorit me Dreissigerin në fabrikën e këtij, e pra marëdhënjat e tyre janë shikue nga pamja e tyre e jashtme, tash skena pëlhurtarët në shpin e njëj pëlhurtari, i'ndurgje. Këto herë përshpjtypen e mjeçit nuk e kemi ma nëpërmjet të fjalëve të ankësare, por e shohim me sy. Në nje shembet të keqe t'ulltë punëtozë një plakë vërmue e dy varza të reja: fëmijë ma urije. «Duhet që nëdush të shkojë në Berlin e ti thojë mbretit se q'ash gjendemi» thotë plakë Baucker i dëshpëruem. Por fjalës s'urrit të plakut i gëgëjë i riu që e njykojë të kotë masen paqsoe. «Ban për!» Thotë Jaeger. E urrejtja e tij e përmbajtun shifren atëherë në nje paraqitje të dhiimbëshme të gjendjes skamnore të pëlhurtarëve vu përball zotnive të Peterswaldau. «Deri ka fshatën e mbrame duen me na e hejës. Jaegeri i nuk ka besim tjetër veç në fuqin e krahve të vet. «Asht e kotë luftja e e kotë asht ankesa» thotë kanga e pëlhurtarëve të Shlezis.

Akti i tretë në pjesën e tij të parë asht nje përshkrim i bamë nga të trete qe qëndrojnë jashta veprimt. Njeter

Gerhart Hauptmann, dramaturg romancier e poet, përfaqësuesi ma popullor në mos ma i madhi i letërsisë moderne gjermane, leu me 15 Nauduer 1862 në Obersalzbrunn. Në vjetin 1912 fitoi çmimin Nobel.

ajri asht si një paralajmerim furtune. Kupa asht mbushë. Një kangë që ndë gjoheh në largësi; nga fundi i akrit, shëjti i plasjes së stuhisë. Tashti gjëndja kaqerdhjet. Nga pijetoria e Welzelit, ku janë ndëje, ngrihen përjilherë të gjithë pëlluhëtarët sikur jehuri i asaj kangë së largët t'ishit një shëj matrvësh-tje së caktueme ma parë. «Sot të gjithëve u asht mbush mendja keq!»

Mbasi ka pikëzue, gjatë këtyre tre akteve të para, vëgëlillen e kryengritjes, në dy aktet e fundit Hauptmanni paraqet veprimin. Jemi në shtëpinë e Dreissigerit, ndërsa zotnija me të shoqen e me gjithë Kittelhaus vëjnë nga dritaria shprehimin e kryengritjes. Ata s'e kuptojnë këtë shprehim të papritun mbi popullorë. Tue veproue ashtu si veprojnë, ata i binden njëri rendi gjanash që e ka origjinen e vet në shekujt e largët të historisë njerzore. Edhe prifti Kittelhaus asht një mendjeje me ta: «Njerëz që për kaq vjet i kam ditë gjinde të nderueshme e që i a kishin frigën Zotit, edhe ata marrin pjesë në këtë shkandull. Kanë vumë fjalën e Zotit nën kambët e tyre». Çdo të kundërshtuem asaj gjendjeje asht për priftin një delikt kundër Zotit. — Nder kaq, kryengritistit e mbledhuen jashtë, mbas përjekjeshe e mbassi kanë shdu kë pengesat e shërbetoreve të Dreissigerit lëshohen me furi bishash mbrenda shpisë së zotnis tue prishë, shgatruue e vjedhë gjithshka gjënjë përpara «Me vodhi arken të me, unë tash po i vjedhi të tijen. Jepi, jepi.» Plaku Ansorge sigurisht e s'është ma vedin tue shpëltuom këto fjalë. E as na s' e njohim ma; kaq e ka ndryshue rebeshi i vru llsheh — Por nderkaq, Dreissigeri i a ka dalë me ikë.

Edhe gjatë të mbamrit akt vijon paraqitja e kryengritjes. Nga Peterswaldau kejo kalon në Laugen Bilau e në qytete tjera të Shlezis, ku turmat e unësheme, ngrihen, të capërdisuna, tue ushqyem në shpirt dëshirën e shgatritimit e të ahmarries. Me almisht e punës në dorë, me fetyra të egërsueme e me shpirtina të dejun nga gjaku, ato ecin pa pa drejt grykave të pushkve

të njejeve, drejt vdekjes. Dy janë figurat që naltohen mbi të tjerat në këtë akt të pestë; dy figura, dy moshe, dy botëkuptime. — larg njeri tjerët ka pa fmit tue i vdekë ndër duer prej urije. Hilse, burri tashmë plak i gjymtuem krahun nga lufta, vjehuri i Luizes. Gruaja ka besim në të ardhën, nuk e pranon më gjatë vijimin e kësaj gjendjeje, vutjira për të nuk mundet me qenë si gjë e fatit e percatueme në një libër të papashëm. Vuetjira e mjerimit, thotë ajo, janë rrjedhimi i njëj rendi shoqruer. Por mundet që ky rend të ndryshohet. Vjehuri Hilse, nga ana e vet, nuk arsyeton kështu. Plak si asht, ay i këqërë punët njerzore si spektator, nga jashtë. — «Për mua këta asht si era» thotë tue folë për qellimet e së rës, jo pse ka frigs, as pse i dhimbet jeta («Me gjithë qejf e kishë hjedhë në rrugë këtë peshe mendimesh e travajesh që thirret jetë»), — por pse tashma ay i asht shtroue fatit të vet e në shpirt ushqen një shpresë. Në të tanë këtë mjerim kam dishka temen. — Ule n'atë skaj dritarje ay punon gjithnjë në avlimend mësja jashtë vlon kryengritja. «Afi i im i qellit mue me ka caktue tue shpërpërhitë me vedit. E rin tue punue aty bri dritares deri sa një plumb e ftohtë në vend e rroxoht mbi avlimend pa shpirt. — Jashtë qielli ushton nga britmat e çjerruna të kryengritësve, me të cilët tash asht bashkuue edhe Luiza, e rëja e tij guximtare.

Kështu mbaron drama Schpirtuarët e G. Hauptmann. Vepra që shkruue ma parë në dialekt të Shlezis e mbra-pa përkythim gjermanisht. Në 1893 u pat paraqit në skenë e gjatë tri vjetve u dha ma se dyqind herë tue kundruet atë realitet shoqruer plot kontraste, tue pamë riprodhimin e episo-deve të paharueshme «ku turma paraqitet si një shumzim i pambarrim i jetës në një ndeje pasjonesh ku individët përleshën», — ende shumë vjet mbra-pa spektatorët kujtojshin gjamën e protestës që kanë gjysa e të namndhetit shekull kishit jehue deri larg nga maltësia e maleve të Shlezis...

Oemal DRACINI

Recensime

♦ STAVRO FRASHERI: «Lule dhe gjemba», Gravura të Sadik Kacelit.

Këto copa proze poetike të S.Th. Frashërit, frymzohen nga jeta e fshtatit tanë e nga elemente të natyrës. Këndohet votra, djepti, kopshti, lulet, gjethejt, parmenda, toka, tufa. A kujton ças të njëj kohë së kalueme e përtin kujtime të mjegullueme nga kalimi i motve...

Sili nuk asht edhe aqë i rrjedhëshëm. Ambelsija e Toskenishtes këtu lehet me u dshruue. Në lidhje me gjithëna. E të na lejojë të shënojmë:

1) Konstrukt i fjalëve tue i v u verbin në fund simbas shembullit klasik, nuk asht në natyrë të guhës sone. Të njahten gjë themi edhe për vumjea e atributit para emnit. Ndoshta A. veproua kështu për të prodhuue efektin e dëshiruem muzikuer. Për deri sa kjo gjë ndodhë rallë, mund ti a arrijë qellimit. Por kur përsëritet dendun, si ndodhë tue «Lule dhe Gjemba» bahet, përdur, drazi, artijisiale.

2) Në vllim përdoren shumë barbarizma të pavend, tashma të zavendjueme ma se miri me fjale shqipe kështu: postafat (shq: nergut, «kas»); ment (shq: ças); edhe shq: jeh, përdetyr, jehnone, ushtueme. 3) Në tonin muzikuer që zotnon në pjesët, shumë rrit të përdurim pa vëçanti e prishin muzikën e shprehjes.

Libri s'është nga gravura, të piko-rit tanë Sadik Kacelit. Punimet e përtorit të shishem, pjesët 21, përdocsin tashma ose ças të përtorit, se ças në librit, shpënjmë në tash, për frigën e tyre, shpënjmë në tash, e damë në shq: për tektuete, pashoqe, këto: 1. Saallit, 2. Tash, 3. Kalo, 4. Dorë gjakatare, 5. Lule, 6. Lule.

Libri shtypet në shpeshkroqjen Luza-rasi me shkrim të drut, mbi letër shumë të mirë, me laqë të panumrueme. Kushton fr.shq. 6.

♦ MIGJENI: «Vargjet e Lira», Bo-

tues Ismail Mal Osmani, Tiranë, 1944.

Ma në fund, këto ditë qarkulloi: «Vargjet e Lira» të Migjenit. Në këtë botim të dytë libri paraqitet me një veshë të bukur tipografike, i lidhuen mirë me pë. (të vrehet kujdesi deri në vëgësi i editorit I.M.Osmani) me në krye të vllimit një fotografi të Poetit.

Shënojmë në këtë ribotim mungesën e parathajmës së botimit të parë të «Gutenbergut», dhe plotsimin, nga ana tjetër, të poezive që në botimin e parë, n'ato pak kopje të shpërdanue, patën mungue. Janë, mandej edhe poezit e mbrama të Milloshtit. (Millosht Gjergj Nikolla e jo sikur ka shkruue ndokush gabimisht Millosht Gjok Nikolla). Kështu vllimi ka m'atëz se edicioni i 1936-së, këto poezi të rymëzim i pafat, «Një natë në gjumë», «Vuetjira», «Kanga që s'kuptohet», «Vetmija» e «Nën flamurit e mullarëve».

Në këtë rasë, kujtojmë se Milloshti, vet poezitë që shkruue edhe një sasi të mjaftë prozash aqë sa me formuue sosh që vllim të posaçëm. Këto proza pjesë s'ishin imë botue (pjesa ma e mjaftë n' «Illyria» e «Bota e Re»), pjesë s'ishit gjende të kopjueme me dorë n'etë e ende, marrë nga dorëshkrimi i n'abotum. Janë proza origjinale e të mjaftshme, plot me një realizim rrëqethues ku marrin frymë skena të botës sone në të tanë egërsim e mjerim të të vuetjies, Përmendim: «Mollë e ndaldueme», «Legjenda e Misrit», «Qershiqtat», «dhudh pa krëna», «Bukurija që vret», «Gogolat», «A don qymyr, Zotni», «Në Kishë», «Zeneli», «Puthja e cubit» (e pabotume), «Zoti të dhasthë». Edhe prozat bajnë pjesë me rymën e re realiste që Migjeni çeli në letërsia tonë, por që deri tash s'asht ndjekë, e që, prandë, mund të njehet e çelun e e mbyllun me të.

Me ribotimin e «Vargjeve të Lira» asht plotsue një nevojë dhe i asht dhënë mundësia publikut tanë me njofitë poezin e njentit prej bijve të vet ma të zgjedhuen.

Edisjoni i kujdesua i L.M.O. ma të na ka dhënë një ndër edisjonet më të bukura e elegante që kemi deri më sot. Ky kujdes del edhe më i çmuar kur të mendohet që të gjitha t'ardhunat e librit i shkojnë familjes së Poetit e që, prandaj, Botuesi s'është prej lakmisë se fitimit tregtar.

♦ MARK ÇUNI: «Stolija e Ligjëratës», Shtypshk. Shqypja, 1943.

Asht një vargim i bukuri i ekspozimit të disa parimeve të përgjithshme stilistike e retorike. Fillon me pajtë e shprehjes të elokujonit, ndjek me tropat e fjalëve e të konstrukteve. Në pjesën e tretë kemi fytyrat retorike të fjalëve e të mendimeve. Libri i kush-tohet D.M.Çunit, ungjijtë t'A., puntuer i vlefshëm. Gjuha e vjershave asht e pastër e e rrjedhshme, shtyp dhe paraqitja e jashtme e mirë. Ka 80 faqe.

♦ MILTO. SOTIR GURRA: «Plagët e zemrës Tregime, Goca e Kaçanikut e të tjera», Pj. I. Typ. Gurakuqi Tiranë, 1944.

Këjo pjesë e parë e «Plagët e Zemrës» përshin katër tregime, nga të cilat «Goca e Kaçanikut» e botueme më parë si nënletë në gazetën «Liri e Shqipërisë» në 1911. Novelat i përkasin periudhës 1911—1915.

Me një mënyrë të thjeshtë të tregueme, të natyrshme e me rrjedhshmëni, pikëzohen skenat e nodhjeve. N'atmosferën e maleve tona virgjine, spikasin veshjet karakteristike tradisionale të malsorëve trima që ngrihshin flamurin e kryengritjes në malcit e paepuna të Kaçanikut. Një mall i ngrohtë e i pasuem për vendlindjen e largët i a nxën zemrën novelistit. Në «Dashunija e Matitës» rrijeton kontrasti midis dashunisë së vendit e të votrës e të jetës së zhurmëshme, të rahatshme, t'Oksidentit. Dashunija e zemrës në kundërshtim me detyrën morale e fuqinë e lidhjes së tradisionit. Në novelat e M.S.Gurrës duhet të triumfojë lidhja me votrën e me tradisionin.

Ndërkaq, konflikti shpirtuer paraqitet bukur me të gjitha përpjestimet e veta kontrastore.

Vllimthi, që përmban 78 faqe, kushton fr.shq. 2 copa.

L.I.

TË NDËRSHME

Claqje theatre.

Me 7 Maj 1944 nga vajza e Shqipërisë «Bijet e Zojës» në salloni e Shkolës së Motrave Stigmatine u-çfaq dramë historik «Maria Antoinette» nën drejtimin e P. Donat Kurrit o.f.m.

Për tu shënue talenti i Zojës Shqipërisë Kroqi që interpretoi rolin e mbretëreshës në za. Gjithashtu argëtues e të bukura vallet e këngët e voglusheve ndër intervalet midis akteve.

Prop mbi Bibliotekën.

Saloni i Bibliotekës Popullore të Bashkisë asht riçelë nga Shqipëria e ri-shformueme «Vllaznija» që e përdorë përkohësisht si ndeje të vet. Salloni në fjalë ndahet nga një perde e hollë prej dhomes së vogël, që dikur shërbente për depozitë librash e që tash zavendson edhe salen e leximit të Bibliotekës. Deri këtu, përveç fa'it të keq e padrejtësis që i bahet Institutit tanë kultural modest tue i zarë salloni e vet, kurrëgjia tjetër. Por, këto kohët e fundit, një grup të rijs — si duket të papunë — kanë prurë vegla muzikore në Sallon e i a shtrijnë ahengut (jo në e moçme, por nonjë tango që edhe vallzojnë me shqiptarë) për defrimin ma të madh t'atynë që m'a-të anë të perdes, në sallën e leximit të Bibliotekës, orvaten me studjue m'o me lexuem...

Me gjithë se Bashkija e jonë, n'atë inaktivitetin e vet tipik që e karakterizon, ka qitë e e ka lanë punen e Bibliotekës në dorë të Zotit, prap na lejohe mi me e herjekë vemendjen e të së ndritshmes Përlintares mbi sa ekspozuem, me lueje që të marrë mundimin me ndërhy. Frekuentuesat e paktë të Bibliotekës kanë me ju falun ndërës «ad infinitum»...

Në

Librarin XHEMAL LAÇEJ SHKODËR

Gjinden të gjitha botimet e reja shqipe

LIBRA — REVISTA — GAZETA

Magazina **NIKSHIQI**

ju furnizon të gjitha
ornditë e nevojëshme
shqipake.

**MOBILIE
RADIO
PORCELANA**

MAGAZINA

Nallt Villazen Anamali

PARFUMI MODERNE E PLOTSUEME

ME TË GJITH ARTIKUJT E TUALETES

RRUGA KRYESORE, Nr. 79 — SHKODER

Doli në dritë romani i ri dhe tërheqës

AFERDITA

nga **STERJO SPASSE**

*Format i bukur, thurje interesante, gjuhë e rrjedhshme
toskënishte e ambël dhe e kandëshme.*

Të lexohet prej të gjithëve!

Ka dalë në qarkullim libri:

NJEREZ KUNDER VDEKJES

nga **PAUL DE KRUIP**

Përkëthim i T. R. - a

Kush qenë Semmelweis, Banting, Mitrot, Finsen, Strandberg?

E para vepër e këtij lloji në Shqipëri

Çmimi: 2 fr. shq.